

บทที่ ๕

การเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ต่อต้านรัฐบาล

ยุคเผด็จการ (พ.ศ. ๒๔๘๕-๒๔๘๗)

การรัฐประหารตนเองทางวิหุขของคณะรัฐประหาร เมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๕ นั้น ใค้นำสภาพการเมืองแบบใหม่มาสู่ประเทศไทย นั่นคือการนำซึ่งระบอบเผด็จการทหารที่เต็มรูปแบบ ซึ่งหมายถึงการปกครองที่ยินยอมให้ซาราชการฝ่ายทหารและตำรวจได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองโดยตรงมากขึ้น ทั้งนี้ส่วนหนึ่งมาจากความสำเร็จในการปราบปรามฝ่ายต่อต้าน เช่น กรณีกบฏเสนาธิการ กบฏวังหลวง และกบฏแมนฮัตตัน พร้อมทั้งการกระชับอำนาจโดยการรัฐประหาร เมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายนดังกล่าว สิ่งเหล่านี้นำมาซึ่งเสถียรภาพอย่างสำคัญมาให้กับรัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงครามตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๕ เป็นต้นไป เพราะเมื่อถึงขณะนี้ พลังทางการเมืองที่แวดล้อมปริทัศน์ พนมยงค์ก็อ่อนตัวลงจนไม่อาจจะเป็นภัยคุกคามใดๆได้อีก ส่วนพลังฝ่ายอนุรักษนิยมก็ได้ถูกบีบให้หลบพาทลงเช่นกัน ผลที่ติดตามมาจากเหตุดังกล่าว ก่อให้เกิดเงื่อนไขอันใหญ่หลวงมากกว่าที่คิด เพราะการที่ฝ่ายปริทัศน์ พนมยงค์ หรืออุษิสถานที่โน่นนำค้ำชูขนนางเสื่อมอิทธิพลลง เท่ากับเป็นการลดลักษณะของความขัดแย้งทางการเมืองในหมู่ชนชั้นนำค้ำชูกันเอง ขบวนการต่อต้านรัฐบาลที่ขยายตัวและเติบโตขึ้นในระยะนี้ก็คือ พลังฝ่ายสังคมนิยมที่มีความแตกต่างอย่างมากกับขบวนการต่อต้านรัฐบาลในยุคเดิม ตั้งแต่ในชั้นเป้าหมาย เนื่องจากขบวนการสังคมนิยมนั้นไม่เพียงแต่ต้องการเปลี่ยนแปลงเพียงรัฐบาล หากแต่ต้องการปรับเปลี่ยนสภาพทางการเมืองและสังคมทั้งหมด ด้วยลักษณะวิพากษ์ที่เกิดขึ้นกับขบวนการสังคมนิยมเอง ยิ่งกว่านั้น ขบวนการสังคมนิยมยังมีลักษณะเป็นขบวนการมวลชน คือเน้นการกระจายไปสู่ชนชั้นที่เป็นระดับกลางและระดับล่างมากขึ้น อนึ่ง แม้ว่าจะมีการสลายตัวของพลังประชาธิปไตยฝ่ายปริทัศน์ พนมยงค์ แต่ขบวนการประชาธิปไตยโดยรวมก็ยังคง มิได้ชะงักงันหากแต่ยังมีการดำเนินต่อไป โดยกระจายลงสู่คนระดับกลางและระดับล่างมากขึ้น ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาการของขบวนการเมืองของกลุ่มปัญญาชนกลุ่มคือ ขบวนการนักศึกษา และกลุ่มหนังสือพิมพ์

๕.๑ โฉมหน้าเผด็จการ

ยุคเผด็จการของจอมพลแปลก พิบูลสงครามนั้นถือได้ว่าเป็นตั้งแต่วันที่๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๘๔ ซึ่งสืบเนื่องจากการรัฐประหารตนเองทางวิทยุของรัฐบาลจอมพลแปลก กิ่งทิพย์แห่งประเทศไทย ได้ออกประกาศในวันนั้นว่า

คำแถลงการณ์

เนื่องจากสถานการณ์โลกในปัจจุบัน ตกอยู่ในความคับแค้นทั่วไป ภัยแห่งคอมมิวนิสต์ คุกคามเข้ามาอย่างรุนแรง แม้แต่ในคณะรัฐมนตรีนี้ก็ ในรัฐสภาก็ดี มีอิทธิพลของคอมมิวนิสต์แทรกซึมอยู่เป็นอันมาก แมว่ารัฐบาลจะทำความพยายามสักเพียงใดก็ไม่สามารถจะแก้ปัญหาคอมมิวนิสต์ได้ ทั้งยังไม่สามารถปราบการทุจริตที่เรียกว่า คอร์รัปชัน กังมุงหมายที่จะปราบนั้นด้วย ความเสื่อมโทรมมีมากขึ้นจนเป็นที่วิตกทั้งไปว่า ประเทศชาติจะไม่สามารถดำรงอยู่ได้ในสถานการณ์เมืองอย่างนี้

จึงคณะทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ ตำรวจ ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.๒๔๗๕ คณะรัฐประหาร พ.ศ.๒๔๘๐ พร้อมด้วยประชาชนผู้รักชาติ มุ่งความมั่นคง ดำรงอยู่แห่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และระบอบรัฐธรรมนูญ ใจพร้อมใจกันเป็นเอกฉันท์กระทำการเพิกถอนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับลงวันที่๓๐ ธันวาคม พุทธศักราช๒๔๘๕ กลับมาใช้ให้เป็นความรุ่งเรืองสถาพรแก่ประเทศชาติสืบไป

(ราชกิจจานุเบกษา เล่ม๖๕:๑)

คณะบริหารประเทศชั่วคราวที่ลงชื่อในคำแถลงดังกล่าวก็คือ พล.อ.ปิ่น ชูณหะวัณ พล.ท.เกษ เกษประกิจุทธิ์ พล.ท.สฤษดิ์ ธนะรัชต์ พล.ร.ท.หลวงยุทธศาสตร์โกศล พล.ร.ท.หลวงชำนาญอรุณยุทธ พล.ร.ท.สุนทร สุนทรนาเวิน พล.อ.อ.ฟื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี พล.อ.ท.หลวงเชิดชูอากาศ พล.อ.ท.หลวงบำรุงปรีชาากาศ ทั้งสิ้น๕คน ซึ่งเป็นตัวแทนจากทหารประจำการ ระดับนำสูงสุดของ๓เหล่าทัพ แห่งละ๓คน อันเป็นหลักฐานว่า กองทัพได้ตัดสินใจที่จะเข้ามามีบทบาททางการเมืองโดยตรงมากขึ้น แม้ว่าคำแถลงของคณะผู้บริหารประเทศชั่วคราวจะอ้างว่า การยึดอำนาจเกิดขึ้นเพราะอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ในรัฐสภาและคณะรัฐมนตรีก็ตาม สาเหตุที่แท้จริงก็มีใช่เช่นนั้น หากแต่เกิดจากการที่คณะทหารมีความไม่พอใจต่อรัฐสภา กิ่งที่จอมพลปิ่น ชูณหะวัณ(๒๕๑๓: ๘๕)แล้วว่า

ขณะที่ข้าพเจ้าดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก และรัฐธรรมนูญขณะนั้นห้ามข้าราชการประจำการเป็นสมาชิกรัฐสภา เวลาประชุมสภาผู้แทนราษฎรก็ เวลารประชุม

วุฒิสภาก็ สมาชิกทำการอภิปรายรวนเรไม่เป็นสาระอยู่ตลอดเวลา แม้วุฒิสมาชิก
ซึ่งทางรัฐบวุฒ เสนอแต่งตั้ง บางคนก็พลอยอภิปรายรวนเรไปคามสมาชิกสภาแทน
ราษฎรเสียด้วย ทำให้รัฐบาลซึ่งจอมพล ป.พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีตั้งตัว
เกือบไม่คึก ถ้าขึ้นใหม่สภาพเช่นนี้ตลอดไป รัฐบาลก็ไม่สามารถจะทำสารใดก้าว
หน้าเท่าที่ควร จึงประชุมคณะรัฐประหารชั้นผู้ใหญ่ พิจารณาความเป็นไปของรัฐสภา
ในที่สุดก็ลงมติเอกฉันท์ให้นำรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๗๕ มาใช้ และแก้ไขให้เหมาะสมกับ
กาลสมัย

แม้การยึดอำนาจจะมีขึ้นในนามกองทัพ แต่มีความเป็นไปได้ว่าจอมพลแปลก พิบูล
สงคราม อาจจะอยู่เบื้องหลังและรับรู่วมกับการรัฐประหารครั้งนี้ด้วย เพราะในวันเดียว
นั้น คณะผู้บริหารประเทศชั่วคราว ก็ได้ประกาศแต่งตั้งจอมพลแปลก พิบูลสงครามเป็นนายก
รัฐมนตรีชั่วคราว พร้อมด้วยคณะรัฐมนตรีชั่วคราว ๑๕ คน และยังคงแต่งตั้ง พล.ต.ท.เผ่า
ศรียานนท์ อธิบดีกรมตำรวจเป็นผู้รักษาความสงบทั่วประเทศ (สยามรัฐ ๑ ธันวาคม ๒๔๙๔)
อนันต์ พิบูลสงครามได้อธิบายท่าทีของจอมพลแปลก ต่อการรัฐประหารครั้งนี้ว่า

ส่วนจอมพล ป.พิบูลสงครามนั้น ท่านก็คงจะรู้สึกเพียงว่า เลิกใช้รัฐธรรมนูญ ๒๔๗๕
ได้ก็ดีเหมือนกัน จะโคไม่มีความเห็นที่ประชาธิปไตยในรัฐสภา สำหรับให้วุฒิสมาชิกก่อความ
วุ่นวาย จนรัฐบาลไม่อาจบริหารราชการแผ่นดินให้เกิดประโยชน์สุขแก่ราษฎรได้ด้วย
ความสงบราบรื่น (อ.พิบูลสงคราม ๒๕๑๔ จ: ๑๔๗)

คณะรัฐมนตรีชุดนี้มีอายุเพียงสามวัน และมีชื่อที่น่าสังเกตุคือ คณะรัฐมนตรีชั่วคราว
นี้มีรัฐมนตรีที่สืบเนื่องจากคณะรัฐมนตรีชุดเดิม ๑๐ คน และมีคนใหม่ร่วมในคณะ ๕ คน ทั้งนี้
เนื่องจากคณะรัฐมนตรีชุดเดิมที่บริหารประเทศมาก่อนหน้าการรัฐประหารนั้น เป็นชุดที่มี
ส.ส. เป็นรัฐมนตรีมากถึง ๑๖ จาก ๒๕ คน แต่ในคณะรัฐมนตรีชั่วคราวเหลือส.ส. เดิมเป็น
รัฐมนตรีอยู่เพียง ๕ คนเท่านั้น คือ นายวรการบัญชา-ต่างประเทศ สุกิจ นิมมานเหมินทร์-
อุตสาหกรรม เขมชาติ บุญยรัตพันธุ์-ยุติธรรม และ พล.ร.ต.หลวงสุนาวิวัฒน์-รัฐมนตรี
ลอย นอกจากนี้มีอดีตส.ส. ที่กลับมาเป็นรัฐมนตรีใหม่คือ เลื่อน พงษ์โสภณ-รัฐมนตรี
ส่วนคนอื่นๆที่เข้าเป็นรัฐมนตรีใหม่คือ พล.อ.ค.มุนี มหาสันทนะ เวชยันตรังสฤษฏ์-พาณิชย์
หลวงวิจิตรวาทการ-การคลัง พระนิธิตราณพิเศษ (ชูบ มัชฌิมจันทร์) และ พล.ต.ประยูร
ภมรมนตรี เป็นรัฐมนตรีลอย ส่วนรัฐมนตรีเดิมที่ยังร่วมคณะอยู่คือ พล.ท.สวัสดิ์ ส.สวัสดิ์

เกียรติ-รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีคมนาคม พล.ต.บัญญัติ เทพหัสดิน ณ อยุธยา-
มหาดไทย พระยาบริรักษ์เวชชการ-สาธารณสุข พล.ต.เกา เพียรเลิศ บริรักษ์บุษยกิจ
-เกษตรราชการ พล.อ.มังกร พรหมโยธี-ศึกษาธิการ และ จอมพลแปลก พิบูลสงคราม-
กลาโหม แนวโน้มที่เห็นได้ชัดจากรัฐมนตรีชั่วคราวก็คือ การขจัดส.ส.ออกจากตำแหน่ง
รัฐมนตรี โดยเฉพาะกลุ่มสหพรรค เพราะแม้แต่ส.ส.สำคัญเช่น เลียง ไชยกาล ร.อ.
ประเสริฐ สุขบรรทัด หรือ เสวตร เปี่ยมพงศ์สานต์ ส.ส.ที่เหลือในคณะรัฐมนตรีก็คือ
ส.ส.ฝ่ายธรรมชาตินิยม ซึ่งใกล้ชิดคณะรัฐประหาร เป็นอย่างมากเท่านั้น

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การยึดอำนาจที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่๒๕ พฤศจิกายน นั้น
มีสาเหตุเนื่องมาจากคณะรัฐประหาร ที่เป็นฝ่ายกุมอำนาจรัฐ มีความต้องการที่จะขจัดการ
มีส่วนร่วมในการบริหารของพลังฝ่ายอนุรักษนิยม ซึ่งมีรากฐานอยู่ที่วุฒิสภา ดังนั้นจึงได้มีการ
การยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับพ.ศ.๒๔๘๖ทั้งฉบับ เพื่อทำลายรากฐานแห่งลัทธิธรรมของวุฒิสภา
นั้นด้วย จึงเท่ากับว่า รัฐธรรมนูญฉบับนั้นมีอายุใช้งานอยู่ราว๓๐เดือน และเพื่อเน้น
ให้เห็นมากขึ้นถึงความสำคัญที่จะคงล้มรัฐธรรมนูญฉบับพ.ศ.๒๔๘๖ และนำรัฐธรรมนูญ
พ.ศ.๒๔๗๕กลับมาใช้ คณะบริหารประเทศชั่วคราวจึงได้ประกาศว่า

เนื่องจากพฤติการณ์เช่นนี้ว่า รัฐธรรมนูญที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ ได้เปิดช่องทางให้เกิด
ความเสียหายแก่ประเทศหลายประการ ที่เห็นได้แก่อย่างเช่น สมาชิกสภาแทน
ราษฎรมิได้รู้สึกถึงความรับผิดชอบของตนต่อประเทศชาติ มีการขาดประชุม ได้จำนวน
ตามประชุมไม่ครบองค์ ทำให้งานของประเทศคงล่าช้า ในบางเรื่องมีความสำ
คัญมาก แต่มีสมาชิกมาประชุมเป็นจำนวนน้อย ภาระหนึ่งว่าไม่มีความสำคัญ ประพฤติ
การเช่นนี้ ไม่เคยมีในรอบปีที่ใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ.๒๔๗๕
เพราะมีสมาชิกประเภทที่๒ควบคุมอยู่

อนึ่ง ในเวลาที่โลกอยู่ในความคับขันเช่นนี้ และประเทศไทยมีความจำเป็นที่จะต้องต่อสู้
ป้องกันลัทธิคอมมิวนิสต์ ที่กำลังเป็นอันตรายต่อชาติ ศาสนา และองค์พระมหากษัตริย์
รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันก็ไม่เปิดโอกาสให้ทำได้ แม้แต่จะออกกฎหมายป้องกันลัทธิ
คอมมิวนิสต์...คณะทหารและพลเรือน...ใดค่านึงเห็นว่า หนทางเดียวที่จะก้าวไว้
ซึ่งชาติไทยและพระศาสนาและพระมหากษัตริย์บรมราชจักรีวงศ์ ให้มันคงอยู่ในแผ่นดิน
ไทยได้นั้น จำเป็นต้องนำเอารัฐธรรมนูญฉบับพ.ศ.๒๔๗๕กลับมาใช้

(ชิต วิภาสวัช ๒๕๐๓: ๑๒-๑๓)

ต่อมาในวันที่ ๑๑ ธันวาคม ก็ได้มีการตั้งรัฐมนตรีลอยเข้าประจำกระทรวง โดยให้ พล.ร.ค.หลวงสุนาวินวิวัช และ พล.ท.สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เข้าเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกลาโหม พล.ค.ท.เผ่า ศรียานนท์ และ พล.ท.เกษ เกษประคิยทัต เป็นรัฐมนตรีช่วยมหาดไทย พล.ค.ประยูร ภมรมนตรี-ช่วยการคลัง. พ.อ.อ.ละม้าย อุทยานานนท์-ช่วยเกษตรราชการ เลื่อน พงษ์โสภณ-ช่วยอุตสาหกรรม พล.จ.ท.หลวงเชิดวุฒากาศ-ช่วยศึกษาธิการ พล.ร.ค.หลวงชำนาญอรอดุทธ และ พ.อ.ประมาณ อภิเรกสาร-ช่วยคมนาคม และ พ.อ.ศิริ ศิริโยธิน-ช่วยพาณิชย์ ต่อมาวันที่ ๕ ธันวาคม ก็ได้ตั้งให้ พล.อ.ท.มณี มหาสันทนะ เวชยันตรังสฤษฏ์ เป็นรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งจะเห็นได้ว่าฝ่ายคณะรัฐประหารที่เป็นนายทหารประจำการได้เข้าควบคุมตำแหน่งสำคัญในคณะรัฐมนตรีไว้แทบทั้งสิ้น

หลังจากนั้น รัฐบาลชุดใหม่ของจอมพลแปลก พิบูลสงครามก็ได้หันมาพิจารณาเรื่องการกำหนดกติกาใหม่ที่จะนำมาใช้ นั่นคือการนำเอารัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๕ รวมด้วยการแก้ไขเพิ่มเติมว่าด้วยชื่อประเทศ พ.ศ. ๒๔๘๒ และการแก้ไขเพิ่มเติมเรื่องบทเฉพาะกาล พ.ศ. ๒๔๘๓ มาปรับใช้ ปรากฏว่าในการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๕ นี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเอาพระราชหฤทัยใส่เป็นพิเศษ และได้พระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยให้แก่คณะกรรมการแก้ไขรัฐธรรมนูญด้วย (สยามรัฐ ๒ มกราคม ๒๔๙๔) ในที่สุด รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ซึ่งเรียกว่า รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๕ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๔๙๕ ก็ได้ประกาศใช้อย่างเป็นทางการในวันที่ ๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๕ (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๖๘ : ๕๓๘-๕๕๐) แม้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้จะอ้างว่า เป็นฉบับแก้ไขจากฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๕ ก็ตาม ปรากฏว่า มีความแตกต่างอย่างมากเมื่อเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๕ ทั้งเดิม เช่น มาตรา ๑๑ ที่ยกพระราชวงศ์อยู่เหนือการเมืองนั้นตกไป ยิ่งกว่านั้นยังมีการเติมมาตรา ๘ ที่ระบุโดยตรงว่า ผู้ใดจะฟ้องร้องพระมหากษัตริย์มิได้ จากนั้นก็เติมมาตราเกี่ยวกับอำนาจของพระมหากษัตริย์ที่จะพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์และสถาปนารัฐันครศักดิ์ พร้อมทั้งเติมหมวดที่ว่าด้วยองคมนตรี เกี่ยวกับการสำเร็จราชการแทนพระองค์ ทั้งหมดถึง ๒๔ มาตรา ซึ่งเป็นแบบเดียวกับรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๒ ทั้งหมด และมีการเพิ่มหมวดว่าด้วยแนวนโยบายแห่งรัฐ และตุลาการรัฐธรรมนูญเข้าไป คล้ายกับรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๒ เพียงแต่เลิกบทที่ว่าด้วยการห้ามทหารเข้าเกี่ยวข้องทางการเมือง และการจำกัดบทบาท

ของทหารอย่างอื่นๆ ไม่มีมาตรการระบุว่า พระมหากษัตริย์เป็นจอมทัพไทยและเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของทหารทั้งมวล เช่น รัฐธรรมนูญฉบับพ.ศ. ๒๕๕๒ และที่สำคัญก็คือการคงรักษามทเฉพาะกาลที่ให้มีสมาชิกสภาประเภท คือ ประเภทที่หนึ่งจากการเลือกตั้ง และประเภทที่สองจากการแต่งตั้ง เช่น เติม โดยกำหนดให้มีสมาชิกประเภทเป็นเวลา ๑๐ ปี (มาตรา ๑๑๕) แต่เมื่อใช้รัฐธรรมนูญนี้ไปแล้ว ๕ ปี จากผู้มีสิทธิเลือกตั้งในจังหวัดใดได้รับการศึกษาอบรมจากชั้นประถมศึกษาเกินจำนวนกว่าครึ่งหนึ่งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งดังกล่าว ก็ให้เลือกสมาชิกประเภทที่หนึ่งเข้ามาแทนสมาชิกประเภทที่สองในวันที่ ๑ เมษายนของทุกปี (มาตรา ๑๑๖ และมาตรา ๑๑๗) ดังนั้น รัฐธรรมนูญฉบับนี้จึงทำให้ฝ่ายคณะรัฐประหารสามารถบรรลุเป้าหมายที่จะมีสมาชิกสภาประเภทที่สองช่วยค้ำจุนเสถียรภาพของรัฐบาล และให้ข้าราชการประจำฝ่ายทหารเข้ารับตำแหน่งทางการเมืองได้ต่อไป อย่างน้อยก็ในระยะเวลา ๑๐ ปี คำนึงถึงเงื่อนไขของมทเฉพาะกาลนี้

ควบคู่ไปกับการดำเนินการแก้ไขรัฐธรรมนูญนั้น รัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ก็ได้ดำเนินการให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่หนึ่งทั่วประเทศในวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๕ ซึ่งการเลือกตั้งครั้งนี้เป็นไปภายใต้คำสั่งห้ามการชุมนุมทางการเมืองเกินกว่า ๕ คนของ คณะบริหารประเทศชั่วคราว นั้นหมายถึงว่าการรวมตัวเป็นพรรคการเมืองอย่างเปิดเผยนั้น ไม่อาจจะเป็นไปได้ ดังนั้น ผู้สมัครส.ส. แต่ละคนต่างก็ลงแข่งขันเลือกตั้งในนามของตนเอง ไม่ต้องมีพรรคสังกัด ซึ่งจะทำให้รัฐบาลสามารถควบคุมเสียงได้ง่ายขึ้น และหนทางการรักษาอำนาจของคณะรัฐประหาร ก็จะเป็นไปโดยสะดวก ดังนั้น พรรคฝ่ายค้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาธิปไตย ก็ได้แสดงการคัดค้านการสถาปนาระบอบปกครองเช่นนี้ โดยการที่สมาชิกส่วนใหญ่ไม่ลงสมัครรับเลือกตั้ง เช่น มรว. เสนีย์ ร่องหัวหน้าพรรคได้ชี้แจงว่า ระบบที่มีส.ส. ประเภทที่สองที่มาจากการแต่งตั้ง ถึงครึ่งสภา เช่นนี้ไม่เป็นประชาธิปไตย และว่า "ผมเห็นจะตัดสินใจไม่สมัครละ พอใจที่จะตายพรรคป้าชาติดีกว่าที่จะเข้าไปนั่งในสภาครึ่งสภาพรรคประชาธิปไตย" (ชิต วิภาสวัช ๒๕๐๓: ๗๓)

ส่วนหลวงอังคณาวัณ (สมถวิล เทพาคำ) อดีตส.ส. อ่างทอง ก็ได้อธิบายว่า "พรรครู้สึกว่าการเมืองโดยไม่มีกติกา เช่นนี้ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติ มีแต่หน้าความหายนะมาสู่บ้านเมือง จึงปล่อยให้เล่นไปฝ่ายเดียว ทั้งนี้เพื่อหวังอุทธรณ์ต่อประชาชนให้สำนึก" (หลวงอังคณาวัณ ๒๕๑๓: ๕๕)

ดังนั้นในจำนวนส.ส.ประเภทหนึ่งที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามาใหม่จำนวน ๑๒๓ คนนั้น จึงเหลือฝ่ายประชาธิปไตยเข้ามาในสภาน้อยมาก คือมีเพียง ๖ คนเท่านั้น อันได้แก่ บุญเท่ง ทองสวัสดิ์ (ลำปาง) โฉง สุวรรณทัต (ธนบุรี) ถึก พรหมานพ (พัทลุง) เทียม ไชยนันท์ (ตาก) คล้าย ละอองมณี (สงขลา) และ พ.ค.ค.หลวงเจริญคำรวจการ (เจริญ นวมะ วัฒน์-อุทัยธานี) (ณรัฐฯ สุธิสสงคราม ๒๕๒๒: ๑๕๗) นอกจากนี้สมาชิกสภาชุดใหม่นี้ ก็ ยังมีส.ส.ฝ่ายสังคมนิยมรุ่นใหม่เข้ามาหลายคนเช่น เทพ โชตินุชิต (ศรีสะเกษ) และ ทิม ภูริพัฒน์ (อุบลราชธานี) ซึ่งเป็นส.ส.หลายสมัยเป็นควีน นอกจากนี้ก็ได้แก่ เพทาย โชตินุชิต (ธนบุรี) แคล้ว นรปติ (ขอนแก่น) ประภาส คงสมัย (ตรัง) เฉด็จ จิราภรณ์ (พิจิตร) สะอึ้ง มารางกุล (บุรีรัมย์) และ อัมพร สุวรรณบล (ร้อยเอ็ด) เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีฝ่าย สหชีพ นำโดยเตียง ศิริขันธ์ (สกลนคร) เข้ามาสภาอีกราว ๒๐ เสียง ส่วนที่เหลือโดยส่วนมาก ก็คือ ส.ส.ของฝ่ายสหพรรค หรือฝ่ายที่รัฐบาลสามารถที่จะควบคุมได้ทั้งสิ้น ดังนั้นจึงอยู่ เงื่อนไต่เห็นได้ว่า รัฐบาลจะสามารถควบคุมสภาผู้แทนราษฎรได้ไม่ยากนัก

เมื่อมีการเลือกตั้งใหม่และประกาศใช้รัฐธรรมนูญแล้ว คณะรัฐมนตรีรักษาการ ของจอมพลแปลก พิบูลสงครามก็สิ้นสุดลง จากนั้นที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรก็ยังคงเสนอให้ จอมพลแปลก พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีต่อไป จึงได้มีพระราชโองการแต่งตั้งจอมพล แปลกขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีคนใหม่ในวันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ และได้มีการแต่งตั้งคณะ รัฐมนตรีชุดใหม่ขึ้นเป็นจำนวน ๒๖ คน ซึ่งเกือบทั้งหมดเป็นชุดเดิม แต่ที่เพิ่มขึ้นคือ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรวงศ์ไวยากร กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ได้รับการทูลเชิญ ให้รับตำแหน่งรัฐมนตรีต่างประเทศ ซึ่งนับเป็นเชื้อพระวงศ์ระดับสูงที่เข้ารับตำแหน่งใน คณะรัฐมนตรี นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นต้นมา สำหรับนายวรการบัญชา ได้ย้ายไปรับตำแหน่ง รัฐมนตรีเศรษฐกิจ แทนที่หลวงวิจิตรวาทการ ที่ย้ายไปเป็นเอกอัครราชทูต ณ กรุงนิวเดลี ประเทศอินเดีย รัฐมนตรีใหม่อีกคนหนึ่งก็คือ พล.ท.หลวงสวัสดิ์สรยุทธ (กล บุนนาค) เข้า รับตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นกระทรวงที่เพิ่งขึ้นใหม่ตามคำวิพากษ์ เถียงของจอมพลแปลก พิบูลสงครามนั่นเอง ซึ่งจะเป็นในลักษณะเดียวกับรัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงครามสมัยแรก กระทรวงวัฒนธรรมนี้จอมพลแปลก ได้เข้ารับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการ เสียเอง และงานสำคัญประการหนึ่งก็คือการ รณรงค์สู่งานฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ ใน พ.ศ. ๒๕๐๐ นั้นเอง

การก่อรัฐประหารครั้งนี้มีขึ้นก่อนหน้าที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล จะเสด็จนิวัติประเทศไทยเพียงเล็กน้อย กังนั้นพระบรมวงศ์เชื้อ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร (๒๕๑๗: ๑๔๖) เล่าว่า

ถึงวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๑๔ เวลาค่ำรัฐมนตรีบางคนมาหา ขอให้ลงชื่อลี้ภัย รัฐธรรมนูญที่กำลังใช้อยู่ ตามเหตุก็บอกรวม ๆ ว่ามันใช้ไม่ได้ เพราะไม่มีทางจะปราบปรามคอมมิวนิสต์ได้พอเพียง โค้งแจ่ว่าเหตุมันไม่น่าจะอยู่ที่รัฐธรรมนูญระมัง และถึงอย่างไร ๆ ก็ขอให้ระลึกว่า อีก ๓ วันเท่านั้นพระเจ้าอยู่หัวก็จะเสด็จกลับถึงพระนคร ไม่ควรที่จะควนต่ำลงไป ไหวถวายให้ท่านทรงพระราชวิจารณ์จะดีกว่า ทางรัฐบาลไม่ยอม แม่คอนสตันายกรัฐมนตรีจะมาโคเองก็ไม่ยอมรอออยู่ดี พอก็ไม่ยอมลงชื่อ ครั้นวันรุ่งขึ้นมีประกาศทางราชการว่า คณะรัฐมนตรีชั่วคราวดิ้ออำนาจแทนพระเจ้าแผ่นดิน โดยยกเลิกรัฐธรรมนูญแล้ว ก็สิ้นทุกกัน

เหตุผลของการนำรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๕๑๕ พร้อมบทเฉพาะกาลกลับมาใช้นั้น ก็คือการมุ่งให้รัฐบาลมีเสถียรภาพอย่างึกึกซาค เพราะรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๕๑๔ นั้น ยินยอมให้ราชการประจำตำแหน่ง ทางการเมืองได้ ยิ่งกว่านั้นตามมาตรา ๖๕ ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๑๓ ยังไ้ระบุให้รัฐสภาประกอบด้วยสภาผู้แทนราษฎรเพียงสภาเดียว แต่มีสมาชิก ๒ ประเภท มีจำนวนเท่ากัน คือ ประเภทที่หนึ่ง มาจากการเลือกตั้ง และประเภทที่สอง มาจากการแต่งตั้ง และยังวางเงื่อนไขเวลาที่จะให้มีสมาชิกสภาประเภทที่สองไว้นานถึง ๒๐ ปี จึงเท่ากับว่ารัฐบาลจะมีเสียงในสภาจากกลุ่ม ส.ส. ประเภทที่สองถึงครึ่งสภา อิทธิพลและอำนาจครองของสมาชิกสภาประเภทที่หนึ่งจากการเลือกตั้งจะลดลงมาก นอกจากนี้ในการประกาศแต่งตั้งสมาชิกสภาประเภทที่สอง เพื่อทำหน้าที่รัฐสภาชั่วคราวนั้น ได้ชี้ให้เห็นทัศนคติต่อลักษณะปกครองที่ฝ่ายรัฐประหารต้องการอย่างชัดเจน เพราะเป็นสภาที่ประกอบด้วยทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ และตำรวจ ในและนอกราชการถึง ๑๐๐ คน มีพลเรือนเพียง ๒๓ คน ซึ่งส่วนมากก็เป็นข้าราชการพลเรือน และในจำนวนสมาชิกที่เป็นทหารยังเป็นกลุ่มที่มาจากกองทัพบกถึง ๖๑ คน หรือครึ่งหนึ่งของสภา ทหารเรือ ๑๓ คน ทหารอากาศ ๑๔ คน และตำรวจ ๑๑ คน จึงกล่าวได้ว่าสภาของสมาชิกประเภทที่สองที่ตั้งขึ้นนี้ เป็นสภาของฝ่ายทหารอย่างแท้จริง

จากนั้น คณะผู้ยึดอำนาจก็เหมือนว่า จะพยายามทำให้ถูกขึ้นตอนตามรัฐธรรมนูญ

มากขึ้น จอมพลแปลก จึงได้แจ้งความไปยังพล.ท.พระประจักษ์จันท์ (พุก มหาทิลก) ซึ่งได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งประธานสภาว่า ให้สภาเปิดการหารือเลือกตำแหน่งนายกรัฐมนตรีปรากฏว่า สภาผู้แทนของส.ส.ประเภทที่สองก็ยังเห็นว่า จอมพลแปลกควรจะได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อไป จึงได้มีการออกประกาศแต่งตั้ง จอมพลแปลกเป็นนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม และได้แต่งตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ ๒๕ คน

คณะรัฐมนตรีชุดที่แต่งตั้งใหม่นี้ได้ชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงกลุ่มบริหาร ใค้อย่างชัดเจน เพราะมีเพียงพระยาบริรักษ์เวชชการ (โล่สวค คิตติรานนท์) ผู้เดียวเท่านั้น ที่มาจากฝ่ายขุนนางเก่า และยังคงรักษาที่นั่งรัฐมนตรีสาธารณสุขไว้ได้ นอกจากนี้แล้วรัฐมนตรีอื่นๆ จากชุดบริหารชั่วคราวล้วน ยังคงได้รับตำแหน่งทุกคน นอกจากพล.ท.สวัสดิ์ ส.สวัสดิ์เกียรติ ซึ่งป่วยหนักแต่เพียงผู้เดียวที่ไม่ได้รับตำแหน่งอีกต่อไป สำหรับคนอื่นๆ คือ จอมพลแปลก พิบูลสงคราม-กลาโหม พล.ค.บัญญัติ เทพหัสดินฯ-มหาคไทย พล.ค.เกา เพ็ญเลิศ บริรักษ์ฤทธิกิจ-การคลัง นายวรการบัญชา-ต่างประเทศ สุกิจ นิมมานเหมินทร์-อุตสาหกรรม หลวงวิจิตรวาทการ-พาณิชย์ พระนิติธารณพิเศษ-ยุติธรรม พล.อ.มังกร พรหมโยธี-ศึกษาธิการ ส่วนพล.ร.ค.หลวงสุนาวินวิทย์ พล.อ.ต.มณี มหาสันตะ เวชยันตวังสฤกษ์ เขมชาติ บุญรัตพันธุ์ และ เลื่อน พงษ์โสภณ เป็นรัฐมนตรีลอย ส่วนรัฐมนตรีที่เข้ารับตำแหน่งใหม่ทั้งหมดคือ ฝ่ายคณะรัฐประหาร ได้แก่ พล.อ.ฉิน ชูณหะวัณ ผู้บัญชาการทหารบก-รองนายกรัฐมนตรี พล.ท.สฤษดิ์ ธนะรัชต์ รองผู้บัญชาการทหารบก และ พล.ท.เกษ เกษประทีพ-รัฐมนตรี พล.ร.ค.หลวงยุทธศาสตร์โกศล ซึ่งเพิ่งจะเข้ารับตำแหน่งผู้บัญชาการทหารเรือเมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๙๔ ได้ตำแหน่งรัฐมนตรีเกษตรธิการ พล.ร.ค.หลวงชำนาญอรุณยุทธ ผู้บัญชาการกองเรือยุทธการ-รัฐมนตรี พล.อ.อ.ฟื้น รณนากาศ ฤทธาคนี ผู้บัญชาการทหารอากาศ-คมนาคม พล.อ.ท.หลวงเชิดวุฒากาศ รองผู้บัญชาการทหารอากาศ-รัฐมนตรี นอกจากนี้ผู้ที่ได้เป็นรัฐมนตรีใหม่อีก ๔ คน คือ พล.ค.ท.เผ่า ศรียานนท์ พ.อ.ศิริ ศิริโยธิน พ.ค.อ.ละม้าย อุทยานานนท์ และ พ.อ.ประมาธ อภิเรกสาร์ ก็มาจากฝ่ายรัฐประหารทั้งสิ้น ซึ่งรวมแล้วมีฝ่ายรัฐประหารในคณะรัฐมนตรีถึง ๑๒ คน หรือ ๖๔% ของคณะรัฐมนตรี อีก ๑๓ คนเป็นคนของจอมพลแปลก และ อีก ๒ คน คือบุคคลอื่นๆ

สำหรับรัฐมนตรีคนอื่นๆในคณะรัฐมนตรีอยู่ในตำแหน่งคงเดิมแทบทั้งหมด นอกจาก พล.ร.ต.หลวงสุนาวินวิวัฒน์ ที่ย้ายจากตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกลาโหมมาเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตร และทำให้กระทรวงกลาโหมเหลือรัฐมนตรีช่วยว่าการคนเดียวคือ พล.ท.สฤษดิ์ ชนระวัช การปรับตำแหน่งดังกล่าวสืบเนื่องจาก พล.ร.ต.หลวงยุทธศาสตร์โกศล (ประยูร ศาสตร์ระวี) ได้ย้ายจากตำแหน่งรัฐมนตรีเกษตร ไปเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสหกรณ์ตั้งขึ้นใหม่อีกกระทรวงหนึ่ง โดยแยกไปจากกระทรวงเกษตรราชการ ซึ่งการตั้งกระทรวงสหกรณ์ดังกล่าวนี้เป็นนโยบายของฝ่ายสหชีพที่นำเสนอต่อรัฐบาลจอมพลแปลก เพื่อแลกเปลี่ยนกับการที่สหชีพจะสนับสนุนฝ่ายรัฐบาล ซึ่งในคำพิพากษาคดีฆาตกรรมเตียง ศิริขันธ์ ได้อธิบายเหตุการณ์ว่า

...ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๕ พวกสหชีพได้รับเลือกตั้งประมาณ ๒๐ คน พล.ต.อ.เผ่าเทพาคึกคอกขอให้พวกสหชีพสนับสนุนรัฐบาล พรรคพวกได้ปรึกษากันแล้วตกลงจะสนับสนุนรัฐบาล แต่มีข้อแม้ให้รัฐบาลรับเอานโยบายสหกรณ์อันเป็นนโยบายของพรรคสหชีพแต่เดิมนั้นไปปฏิบัติด้วย ฝ่ายรัฐบาลก็ยอมรับจะไม่ปายสว่าพวกสหชีพเป็นคอมมิวนิสต์ ส่วนคนที่ถูกฆาตกรรมไปแล้วก็ไม่จองเวรกัน (หัก คาวเรื่อง ๒๕๐๘: ๑๔)

คณะรัฐมนตรีชุดนี้ได้มีการปรับปรุงหลายครั้ง เริ่มจากการที่สุกิจ นิมมานเหมินทร์ ลาออกจากรัฐมนตรีอุตสาหกรรมเมื่อวันที่ ๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๕ พล.อ.ท.มณี มหาสันทนา ได้ย้ายมารับตำแหน่งรัฐมนตรีอุตสาหกรรมแทน นอกจากนั้นคณะรัฐมนตรีชุดนี้เองที่เป็นคณะแรกสุดที่มีการช่วยว่าการแบบ "ควบกระทรวง" อย่างมากที่สุด โดยเริ่มจากการตั้ง พล.ต.ต.ละม้าย อุทยานานนท์ รัฐมนตรีช่วยว่าการเกษตรไปควบตำแหน่งช่วยว่าการสหกรณ์ในวันที่ ๓๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๕ จากนั้นก็ตั้ง พล.ต.ประยูร ภมรมนตรี รัฐมนตรีช่วยว่าการคลัง ไปควบตำแหน่งรัฐมนตรีสั่งราชการสำนักนายกรัฐมนตรี ต่อมาพระนิติธารณพิเศษ (ชูป มัชฌิมจันทร์) ถึงแก่กรรม พระยาฉัตรพิชัยบรมประคัลภ์ (วงศ์ ลัดพลี) ได้รับตำแหน่งรัฐมนตรียุติธรรมแทนเมื่อวันที่ ๓๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๙๖ วันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๖ นั้นเอง ได้มีการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีโดยย้าย พล.ท.บัญญัติ เทพหัสดินาจากกระทรวงมหาดไทย ไปเป็นรัฐมนตรีอุตสาหกรรม พล.อ.ท.มณี มหาสันทนา ย้ายไปเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการสำนักนายกรัฐมนตรี พล.ร.ท.หลวงสุนาวินวิวัฒน์ (เหลือยง สุนาวิน) ย้ายมาเป็นรัฐมนตรีมหาดไทย จอมพลผิน ชุณหะวัณ รองนายกรัฐมนตรี ได้รับตำแหน่งรัฐมนตรีเกษตรควบไปด้วย พล.ต.ต.ละม้าย

อุทยานานนท์ พ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยสหกรณ์ แคล.จ.ศิริ ศิริโยธิน รัฐมนตรีช่วย
เศรษฐกิจ มาควบคุมตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยสหกรณ์แทน และพล.จ.ประมาณ อภิเรกสาร
รัฐมนตรีช่วยคมนาคม ได้มาควบคุมตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยอุตสาหกรรม ต่อมาในวันที่๒๕ ธันวาคม
ปีเดียวกัน ก็ได้ตั้งพล.อ.ท.มณี มหาสันตนะฯ ขึ้นเป็นรองนายกรัฐมนตรี

ในพ.ศ.๒๔๘๓การบริหารก็ยังคงเป็นไปเช่นเดิม คือ คณะรัฐประหารคุมอำนาจ
เด็ดขาด แต่ก็ยังคงมีการสับเปลี่ยนและควบคุมระหว่งกันต่อไป โดยเริ่มจากการย้ายนาย
วรการบัญชา(บุญเกิด สุคันตานนท์)มาเป็นรองนายกรัฐมนตรี และจอมพลแปลก พิบูลสงคราม
ได้ไปควบคุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอีกตำแหน่งหนึ่งแทน ต่อมาวันที่๑๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๘๓
ศรียานนท์ รัฐมนตรีช่วยมหาดไทยได้ไปควบคุมรัฐมนตรีช่วยว่าการคลัง วันที่๒๒ มีนาคม
พล.ท.ประยูร ภมรมนตรี รัฐมนตรีช่วยว่าการคลัง ไปควบคุมรัฐมนตรีช่วยสาธารณสุข และได้
รับตำแหน่งรัฐมนตรีสาธารณสุขเมื่อ พระยาบริรักษ์เวชชการลาออกเมื่อวันที่๕ พฤษภาคม
จนถึงวันที่๒๓ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๘๓ จอมพลผิน ชุณหะวัณก็ได้รับแต่งตั้งให้ควบคุมตำแหน่งรัฐ
มนตรีช่วยกลาโหม ซึ่งเป็นตำแหน่งที่๓ในคณะรัฐมนตรีนับจากรองนายกรัฐมนตรี และรัฐ
มนตรีเกษตรแล้ว หลังจากนั้นจนถึงวันที่๒๓ มีนาคม พ.ศ.๒๔๘๔ จอมพลแปลก ก็พ้นจาก
ตำแหน่งรัฐมนตรีเศรษฐกิจ และให้พล.ศ.ศิริ ศิริโยธิน รับตำแหน่งแทน และได้ตั้ง
พล.ศ.วิเศษ ปันยารชุน เข้ารับตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการต่างประเทศในวันเดียวกันนั้น
ปรากฏว่าอีกเพียงเดือนเศษ เขมรชาติ บุญรัตพันธุ์ก็ลาออกจากรัฐมนตรีช่วยว่าการต่าง
ประเทศ และหายสาบสูญวันที่๑๖ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๘๔ ได้ย้ายพล.ศ.ศิริ ศิริโยธินจาก
รัฐมนตรีช่วยสหกรณ์ และให้พล.อ.เกษ เกษประคิยุมมาควบคุมตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยสหกรณ์
ซึ่งเป็นครั้งสุดท้ายที่มีการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีแล้วนำมาซึ่งการควบคุมตำแหน่ง เพราะหลัง
จากนี้จะมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายลดการควบคุมระหว่งกันต่อไป

อนึ่ง แม้ว่าคณะรัฐบาลของจอมพลแปลก พิบูลสงครามที่จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่๒๔ มีนาคม
พ.ศ.๒๔๘๓นั้น จะได้รับความไว้วางใจในการแถลงนโยบายต่อสภาผู้แทนราษฎรถึง๑๖๓
ข้อเสีย โดยมีเพียง โฉง สุวรรณทัต ถึก พรหมมานพ และ บุญเท่ง ทองสวัสดิ์ ที่ลงมติ
คัดค้าน(ชิต วิภาสวัช ๒๕๐๓: ๑๔๘) แต่รัฐบาลก็ยังมิได้ไว้วางใจ ดังนั้นตั้งแต่แรกๆที่
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้ารายงานตัว พล.ศ.ท.เภา ศรียานนท์ก็ได้เข้าคิควัดชกชวน จนสามารถ
รวบรวมเสียงที่สนับสนุนรัฐบาลได้ถึง๔๕เสียง และได้กันอีก๓๕เสียงไปเป็นฝ่ายค้าน ดังนั้น

ฐานะฝ่ายรัฐบาลจึงมั่นคง จากนั้นต่อมาในวันที่ ๒๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๕ คณะรัฐประหาร ก็ได้รวบรวม ได้รวบรวมเสียงสนับสนุนรัฐบาลทั้ง ส.ส. ประเภทที่สอง และ ส.ส. ประเภทที่หนึ่ง เข้าเป็นปีกแผ่น แล้วจัดตั้งขึ้นเป็น "คณะกรรมการนิติบัญญัติ" และใช้บ้านมณังคศิลา เป็นสำนักงานกลาง คณะกรรมการนิติบัญญัตินี้ มีจอมพลแปลก พิบูลสงครามเป็นประธาน คณะรัฐมนตรีทั้งหมดเป็นกรรมการ และ พล.ท.อ.เผ่า ศรียานนท์ เป็นเลขาธิการ และได้แบ่งแยกออกเป็นอนุกรรมการติดตามนโยบายรัฐบาลประจำกระทรวงต่างๆ (กจช.มท. ๐๒๐๑.๒.๑.๓/๕๓) ปรากฏว่าคณะกรรมการนิติบัญญัตินี้ก็ทำหน้าที่เหมือนกับพรรคการเมือง ฝ่ายรัฐบาลนั่นเอง โดยรัฐบาลอ้างว่าคณะกรรมการนี้จะช่วยการประสานงานระหว่างรัฐบาลและสมาชิกสภา แต่ในทางปฏิบัติคณะกรรมการนี้ก็ทำหน้าที่กลั่นกรองการตรากฎหมายของรัฐบาล นั่นคือ หลังจากที่รัฐบาลจะออกกฎหมายฉบับใด และได้ผ่านคณะกรรมการกฤษฎีกา และเสนอต่อคณะรัฐมนตรีแล้ว ก็จะมาพิจารณาในคณะกรรมการนิติบัญญัติ แล้วจึงนำไปผ่านที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ด้วยวิธีการเช่นนี้เอง จะทำให้รัฐบาลไม่มีทางที่จะพ่ายมคิในสภาได้เลย เหตุการณ์เช่น พ.ศ. ๒๔๘๘ จึงจะไม่เกิดขึ้นง่าย ๆ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า คณะกรรมการนิติบัญญัตินี้ก็คือพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาล แต่ที่ไม่เรียกชื่อเป็นพรรค เพราะรัฐบาลห้ามตั้งพรรคการเมืองอย่างเปิดเผยนั่นเอง ผลตอบแทนที่สมาชิกได้รับก็คือ เงินเดือนพิเศษที่ ส.ส. ประเภทที่หนึ่งจะได้คนละ ๒,๐๐๐ บาทต่อเดือน โดยอ้างว่าเป็น "เบี้ยประชุม" (กจช.สร. ๐๒๐๑.๓๕) และต่อมาก็ยังให้รถจีบไว้ใช้อีก ๑ คัน โดยอ้างว่าเพื่อใช้ตรวจราชการ (ประเสวีรัฐ บัณฑิตสูคนธ ๒๕๑๓: ๔๑๓) นี่คือนโยบายที่ทำให้ ส.ส. ประเภทที่หนึ่งยังคงร่วมมือกันกับฝ่ายรัฐบาลภายใต้กรรมการนิติบัญญัติ และทำให้คณะกรรมการนี้เป็นส่วนหนึ่งที่คำจูนอำนาจเผด็จการของคณะรัฐประหาร ในระยะ พ.ศ. ๒๔๕๕-๒๔๕๗

การควบคุมเสียงด้วย ส.ส. ประเภทที่สอง และคณะกรรมการนิติบัญญัติก็กล่าวอ้าง ทำให้คณะรัฐประหารบริหารประเทศโดยไม่ต้องพะวง ส.ส. ประเภทที่หนึ่ง ดังนั้น คณะรัฐมนตรีที่จัดตั้งขึ้นในวันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๕ จึงมี ส.ส. ประเภทที่หนึ่งอยู่เพียง ๔ คน คือ พล.ร.ท.หลวงสุนาวินวิวัฒน์ (ชุมพร) นายวรการบัญชา (เชียงใหม่) เลื่อน พงษ์โสภณ (นครราชสีมา) และ พ.อ.ประมาธ อภิเรกสาร (สระบุรี) ซึ่งเป็นฝ่ายคณะรัฐประหารทั้งสิ้น ผลการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีตลอดเวลาที่อยู่ในวาระ ๕ ปี ก็ไม่เคยมีครั้งใดที่จะตั้ง ส.ส. ประเภทที่หนึ่งเข้าสู่สภาเพิ่มเติมอีก ดังนั้นในระยะหลังการรัฐประหาร พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๕

เสียงของประชาชนที่เลือกตั้ง และผู้แทนที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนจึงได้รับการ
มองข้ามมากกว่าครึ่งโง่ นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๕ เป็นต้นมา

ทั้งที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ในจำนวนส.ส. ประเภทที่หนึ่ง ๑๒๓ คนนั้น มีจำนวน ๓๕ คน
ที่ถูกกีดกันออกมาเป็นฝ่ายค้าน ซึ่งกลุ่มหนึ่งก็คือ ฝ่ายประชาธิปไตย ๖ คน นอกจากนี้ที่น่าแปลก
ใจก็คือ ฝ่ายพรรคประชาชนของเสียง ไชยกาล จำนวน ๗ คน ได้ถูกกีดกันให้มาเป็นฝ่ายค้าน
ด้วย ซึ่งได้แก่ เสียง และ อรพิน ไชยกาล (อุบลราชธานี) สวัสดิ์ คำประกอบ (นครสวรรค์)
นอม อุปรมัย (นครศรีธรรมราช) พัน สุพรรณสาร (อยุธยา) ประสิทธิ์ ชูพินิจ (กำแพงเพชร)
และ พ.ศ.ค. สงกรานต์ อุดมสิทธิ์ (เพชรบูรณ์) และยังมีอดีตรัฐมนตรี ที่ถูกกีดกันมาเป็น
ฝ่ายค้านอีก เช่น เสรี อิศรางกูร ณ อยุธยา (บุรีรัมย์) เสวตร เปี่ยมพงศ์สานต์ (ระยอง)
ฝ่ายเสรีไทย เช่น จารุบุษย์ เรืองสุวรรณ (ขอนแก่น) พร มะลิทอง (ชนบุรี) ส่วนอื่นๆ
ก็คือพลังฝ่ายสังคมนิยมในสภา นอกจากเคียง ศิริจันทร์ และฝ่ายสหชีพ ที่ได้หันไปเข้ากับ
ฝ่ายรัฐบาลแล้ว แต่กระนั้น กลุ่มส.ส. ฝ่ายค้านเหล่านี้ก็ได้ทำหน้าที่ของตนได้ดีพอสมควร
โดยเฉพาะใน พ.ศ. ๒๔๘๖ และ พ.ศ. ๒๔๘๗ ที่กลุ่มฝ่ายค้านพยายามผลักดันให้มีพระราชบัญญัติ
พรรคการเมือง

ครั้งแรกของการนำเสนอมาจาก เทพ โชคินุชิต (ศรีสะเกษ) โดยเสนอเป็นร่าง
กฎหมาย ๓๘ มาตรา มีมาตราสำคัญ เช่น ห้ามทหาร ตำรวจ และข้าราชการประจำเป็นสมา
ชิกพรรคการเมือง (มาตรา ๑๕) ปรากฏว่าจอมพลแปลก ได้อภิปรายคัดค้านโดยกล่าวตอน
หนึ่งว่า "...นี่เรื่องพรรคการเมืองเป็นเรื่องยิ่งใหญ่ ถ้าเอาไปใช้กันไม่เป็น แหม
เหมือนมีคโงนมันบาคคอตาย แล้วพาเอาผมตายไปด้วย แล้วพาวิฆเนศวรมนูญตายไปด้วย เลย
พากันตายใหญ่" (รง.สส. ครั้งที่ ๘/๒๔๘๖ อ้างจาก เทพ โชคินุชิต ๒๔๘๖: ๘๒) ปรากฏว่า
ร่างนี้ตกไปจากการพิจารณาหลังจากที่ห้องสี่บ สุภมาร์ค (ประจวบคีรีขันธ์) ฝ่ายรัฐบาลเสนอ
ให้เอาวาระอื่นขึ้นมาพิจารณาแทน และได้รับการรับรองด้วยเสียง ๑๐๘ ต่อ ๒๒ เสียง ซึ่งชี้
ให้เห็นว่า รัฐบาลจอมพลแปลก ยังมีใค้ต้องการให้มีการตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาในขณะนี้

ต่อมาเนคิจ จิราภรณ์ (พิจิตร) และ ประภาส คงสมัย (ตรัง) ได้นำเสนอร่าง
พระราชบัญญัติพรรคการเมือง เข้าสู่สภาเมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ โดยเสนอเป็น

มาคร่าวๆ เพื่อให้ "สถาบันบัญญัติขึ้นเองตามที่เห็นดีเห็นงาม หรือจะมอบให้ฝ่ายบริหาร กำหนดรายละเอียดดังกล่าวขึ้นภายหลังโดยพระราชกฤษฎีกากังปรากฏในร่างนี้ก็ได้" (เด็คซ์ จิราภรณ์ และ ประภาส คงสมัย ๒๕๕๗:๓) แต่พล.ต.อ.เดา ศรียานนท์ได้อภิปรายโต้แย้งในลักษณะที่ว่า ถ้าต้องการจะตั้งพรรคการเมืองไม่จำเป็นต้องตราเป็นกฎหมาย ขึ้นมาจากกสิทธิของตนเอง(เรื่องเดียวกัน: ๕๒-๖๐) ดังนั้นร่างพระราชบัญญัตินี้จึงพ่ายมติ ไปด้วยเสียง๕๕ต่อ๑๒เสียง

แนวโน้มของรัฐบาลคณะรัฐประหารที่ไม่เห็นพ้องด้วยกับการที่จะมีระบอบประชาธิปไตยแบบพรรคการเมืองนั้น ส่วนหนึ่งก็สอดคล้องกับกระแสความคิดในหมู่ทหารที่มีแนวโน้มปฏิเสธการเมืองในระบอบพรรคเช่นกัน เช่น ในพ.ศ.๒๕๕๒นั้นร.อ.เปรมชัย วิตตะไค์เสนอบทความในหนังสือยุทธโศภน เรียกร้องให้ทหารสนใจการเมืองด้วยเหตุผลที่ว่า ทหารเป็นผู้พิทักษ์รักษาสถาปัตยกรรมของประเทศ เป็นรัฐบุรุษมีใจนักการเมือง "เพราะนักการเมืองเขาคิดถึงแต่การเลือกตั้งครั้งหน้า ส่วนรัฐบุรุษเขาคงนึกถึงชาติในวันข้างหน้า"(เปรมชัย วิตตะ ๒๕๕๒: ๕๐) นอกจากนี้ยังได้มีการเสนอภาพคานลมต่อพรรคการเมืองว่า "ถ้าอยากเป็นใหญ่เป็นโต ใช้วิธีรวบรวมพวกที่มีหัวอกอันเดียวกัน รวมๆเข้าตั้งพรรคการเมืองสักกี่คนก็ได้โดยตนเองเป็นหัวหน้า"(ช.ช่วง ๒๕๕๔: ๘) แต่โดยนัยเช่นนี้หมายถึงว่า"คณะรัฐประหาร"ซึ่งที่จริงแล้วก็เหมือนพรรคการเมืองพรรคหนึ่งที่โน้มนำโดยฝ่ายทหารสามารถครองอำนาจแต่เพียงผู้เดียวต่อไปได้

แต่เหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งในการคุมอำนาจเผด็จการก็คือ ข้ออ้างเกี่ยวกับการคุกคามของคอมมิวนิสต์ ซึ่งในกรณีนี้สืบเนื่องมาจากความวิตกหลังจากที่ประเทศจีนได้ปฏิวัติเข้าสู่ระบอบคอมมิวนิสต์ในเดือนตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๒ ในภาวะเช่นนั้นทำให้จอมพลแปลกไม่ไว้วางใจ และเริ่มใช้มาตรการเข้มงวดกับชาวจีนในประเทศไทยมากขึ้น จากนั้นก็ได้ถือโอกาสอ้างแนวโน้มการรุกรานของจีนนำประเทศไทยเข้าไปเป็นพันธมิตรของสหรัฐอย่างเบ็ดเสร็จ โดยเริ่มตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ.๒๕๕๒ขณะที่แนวโน้มเห็นได้ว่าพรรคคอมมิวนิสต์จีนจะได้ รับชัยชนะอย่างแน่นอนนั้น จอมพลแปลกก็แถลงว่า ยินที่จะให้อังกฤษและสหรัฐส่งทหาร เข้ามาคือค้ำในในประเทศไทย ถ้าหากถูกคอมมิวนิสต์รุกราน (นิยามิตรรายสัปดาห์ ๕ ตุลาคม ๒๕๕๒) จากนั้นต่อมา รัฐบาลจอมพลแปลกก็ได้ให้

การรับรองต่อรัฐบาลเบาโคในเวียคนามได้ ทั้งที่ยังไม่มีประเทศใดในเอเชียรับรองเลย ก็ด้วยข้ออ้างที่ว่า ความสงบเรียบร้อยของเอเชียกำลังได้รับการคุกคามจากลัทธิคอมมิวนิสต์ (กนตธีร์ ศุภมงคล ๒๕๒๓: ๔๕๔-๔๕๗) และในเดือนกรกฎาคม พ.ศ.๒๕๕๓ รัฐบาลไทย ก็ตัดสินใจส่งทหารเข้าไปรบในเกาหลีก็ด้วยข้ออ้างที่จะป้องกันการรุกรานของคอมมิวนิสต์ อีกเช่นกัน (ชาติวี ฤทธารมย์ ๒๕๑๑: ๑๗๕) กรณีต่างๆ เหล่านี้เองได้นำมาสู่การลงนาม ร่วมมือเป็นพันธมิตรระหว่างไทยกับสหรัฐในเดือนตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๓ จากนั้นต่อมา คอมมิวนิสต์ก็ไถ่กลายเป็นข้ออ้างทุกครั้งของรัฐบาลในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งทางการเมืองที่อาจก่อให้เกิดเสียงคัดค้าน เช่นการปราบกบฏแมนฮัตตันด้วยความรุนแรงจนเกินขอบเขตนั้น จอมพลแปลกก็ได้อธิบายกับอุปทูตอังกฤษประจำประเทศไทยว่า ฝ่ายคอมมิวนิสต์ พัวพันกบฏแมนฮัตตันแน่นอน (กนตธีร์ ศุภมงคล ๒๕๒๓: ๓๗๕) ต่อมาในการรัฐประหารทางวิทย์เมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๔ คณะทหารจึงได้อ้างเหตุผลที่ว่า ภัยคอมมิวนิสต์คุกคามเข้ามาอย่างแรงทั้งในคณะรัฐมนตรีและรัฐสภา (ดู แถลงการณ์ฉบับที่ ๒ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๔) และนายวรการบัญชา (บุญเกิด สุตันตานนท์) รัฐมนตรีต่างประเทศของรัฐบาลใหม่ จึงได้ออกมาชี้แจงเมื่อวันที่ ๖ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๔ ว่า "สำหรับการป้องกันคอมมิวนิสต์จะได้เข้มงวดกวาดขันกว่าที่แลดูๆ มา เพราะรัฐบาลนี้มีนโยบายป้องกันคอมมิวนิสต์ การออกกฎหมายป้องกันคอมมิวนิสต์ รัฐบาลจะไต่พิจารณาออกเป็นพระราชบัญญัติเสนอสภาไต่โดยรีบด่วนต่อไป" (สยามรัฐ ๙ ธันวาคม ๒๕๕๔)

สงครามเกาหลีที่เกิดขึ้นในเดือนมิถุนายน พ.ศ.๒๕๕๓ นั้น ค่อนข้างจะมีความสำคัญมากเป็นพิเศษ เพราะสงครามนี้เป็นหลักหมายสำคัญที่นำรัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ไปเป็นพันธมิตรอันใกล้ชิดของสหรัฐอย่างเต็มที่ ซึ่งคงจะต้องกล่าวไว้ในที่นี้ด้วยว่า กระแสการต่อต้านคอมมิวนิสต์อันสืบเนื่องจากสงครามเกาหลีนั้น มีลักษณะ๒ด้าน คือเป็นทั้งสถานการณ์จริงและทัศนะที่เป็นอุปทานควบคู่กันไป โดยเฉพาะอุปทานที่คงทัศนะที่เป็นอคติต่อลัทธิคอมมิวนิสต์นั้นมีความสำคัญอย่างมากในการกำหนดความเป็นไปของสถานการณ์ เนื่องจากสงครามเกาหลีที่เกิดขึ้นโดยเนื้อแท้แล้ว เป็นส่วนหนึ่งของการที่จะรวมประเทศให้เป็นเอกภาพที่ดำเนินการโดยพรรคคอมมิวนิสต์เกาหลี การสู้รบนั้นเกิดขึ้นหลังจากที่พรรคคอมมิวนิสต์ซึ่งยึดอำนาจปกครองในภาคเหนือ ได้พยายามขอให้มีการเจรจาเพื่อรวมประเทศหลายครั้ง แต่ด้วยทัศนคติที่ถือว่า พรรคคอมมิวนิสต์เกาหลีจะมีอำนาจครอบงำทำให้สหรัฐชักขวางที่จะ

ให้มีการเจรจาตกลงว่า ดังนั้นในวันที่ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๓ พรรคคอมมิวนิสต์เกาหลี ก็ได้ตัดสินใจใช้วิธีการ "สงครามปลดแอก" โดยเคลื่อนทัพข้ามเส้นขนานที่ ๓๘ เพื่อรวมประเทศ แต่สหรัฐไม่ยอมรับว่าสงครามรวมเกาหลีเป็นเรื่องภายใน แยกกลับตีความว่าเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้มี ๒ ประเทศ จึงได้โหมโฆษณาว่าเกาหลีเหนือซึ่งเป็นคอมมิวนิสต์ก่อสงครามรุกราน และได้ใช้มติสหประชาชาติเป็นเครื่องมือในการส่งทหารสหรัฐเข้าไปทำสงครามต่อต้านการรวมประเทศเกาหลี ปรากฏว่าพรรคคอมมิวนิสต์เกาหลีที่มีกำลังน้อยและค่อยแสนยานุภาพกว่าสหรัฐมาก จึงถูกรุกไปจนถึงแม่น้ำยาลูประชิดพรมแดนจีน ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๓ จีนจึงตัดสินใจเข้าช่วยพรรคคอมมิวนิสต์เกาหลีและปกป้องพรมแดนตนเอง ด้วยการส่งทหารจำนวนมหาศาลเข้ามาในเกาหลี เพื่อสู้รบกับทหารอเมริกัน และพันธมิตร กรณีนี้จึงสามารถพิจารณาได้ในอีกลักษณะหนึ่งว่า ในทางยุทธศาสตร์แล้วจีนจำเป็นจะต้องป้องกันเกาหลี เพื่อรักษาความมั่นคงตามพรมแดนของจีนเอง หากแต่สหรัฐและพันธมิตรต่างหากที่ยกพลข้ามน้ำข้ามทะเลมารุกรานเกาหลี แต่ด้วยทัศนคติของสหรัฐและฝ่ายรัฐบาลไทย กลับเห็นว่าจีนเป็นฝ่ายรุกรานอย่างไม่ต้องสงสัย ในสหรัฐ ประธานาธิบดีฮาร์วีย์ เอส. ทรูแมน ได้สั่งให้เตรียมพร้อมและมีการเพิ่มงบประมาณทหารขนาดใหญ่ (ชานัลย์ ๒๕๑๗: ๑๒๗) และต่อมา ลัทธิแมคคาร์ธีที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างไม่สมเหตุสมผลก็เกิดขึ้น สำหรับในไทยการต่อต้านในทำนองเดียวกันก็เกิดขึ้น เช่นการที่หนังสือพิมพ์ "สยามรัฐ" (๑ สิงหาคม ๒๔๙๓) เสนอหน้าชื่อเรื่อง "จักรวรรดิแดง" ประนามลัทธิคอมมิวนิสต์ว่าเป็นจักรวรรดินิยม ต่อมาจอมพลแปลก พิบูลสงครามเอง ก็ได้เขียนบทความโดยใช้นามปากกาว่า "สามัคคีชัย" เขียนบทความเรื่อง "ช่วยกันต่อสู้เงินคอมมิวนิสต์" ออกเผยแพร่เช่นกัน (ธรรมมาชิปิตย์ ๒๕ ธันวาคม ๒๔๙๕)

ดังนั้นคำว่า "คอมมิวนิสต์" ที่รัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงครามใช้ค่อนข้างจะมีนัยแสดงถึงการรุกรานจากภายนอกหรือจากจีนเสียมากกว่า ความรู้เกี่ยวกับพรรคคอมมิวนิสต์ไทยในขณะนั้นแทบจะไม่มีเลย ดังนั้นพรรคคอมมิวนิสต์ไทยจึงมิได้เป็นเป้าหมายในการต่อต้านแต่อย่างใด การอ้างถึงคอมมิวนิสต์ในกรณีปราบกบฏแมนฮัตตัน หรือการอ้างเมื่อก่อรัฐประหารทางวิทยุและกรณีอื่นๆต่อมา ได้ชี้ให้เห็นเช่นเดียวกันว่า ข้ออ้าง "คอมมิวนิสต์" กลายเป็นข้ออ้างสารพัดประโยชน์ที่จะทำให้รัฐบาลดูชอบธรรมในการดำเนินการต่างๆ ยิ่งกว่านั้น

การอ้างอิงถึง "ภักคคอมมิวนิสต์" ยังมีผลสำคัญต่อการสร้างอำนาจเผด็จการทหาร เพราะตามแนวคิดเดิมที่เสนอให้ทหาร ไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองนั้น ก็ยังยินยอมให้ทหารเข้าแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ที่บ้านเมืองเกิดภาวะวิกฤต การเกิดขึ้นและดำรงอยู่ของ "ภักคคอมมิวนิสต์" ทำให้วิกฤตการณ์ที่คุกคามความปลอดภัยของบ้านเมืองดำรงอยู่ตลอดเวลา และทำให้ฝ่ายทหารสามารถเข้ามามีบทบาททางการเมืองได้โดยไม่ต้องตะขิดตะขวงใจ ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจที่ว่าเมื่อมีข่าวเกี่ยวกับความพยายามในการก่อการล้มล้างรัฐบาลอีกครั้งหนึ่ง ข้อหาคอมมิวนิสต์จะถูกสร้างขึ้นและนำมาใช้โดยทันที ดังกรณีที่เรียกว่า "ขบวนการกู้ชาติ พ.ศ. ๒๔๘๕" และ "กบฏน้ำท่วม" พ.ศ. ๒๔๘๖ ในกรณีของขบวนการกู้ชาตินั้นมีลักษณะพิเศษที่จะทำการพิจารณาในหัวข้อต่อไป ดังนั้นในที่นี้จึงจะขอล่าวถึงกรณี "กบฏน้ำท่วม" เสียก่อน

กรณี "กบฏน้ำท่วม" นี้ สืบเนื่องจากว่า ทางการตำรวจสืบทราบว่า มีกลุ่มบุคคลกลุ่มหนึ่ง ใฝ่พยายามที่จะรวมตัวกันคบคิดทางการเมือง ที่จะก่อรัฐประหารขึ้นอีก จึงได้ลงมือจับกุมในวันที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๖ โดยผู้ที่ถูกจับกุมได้แก่ ๑. พล.ท. กาจ กาจสงคราม นายทหารนอกราชการ ๒. หลวงอภิรมย์โกษากร (จิรัฐ ๓ สงขลา) ผู้จัดการธนาคารอาคารสงเคราะห์ ๓. น.อ. มรว. เสนาะ ลดาวัลย์ ทหารกองหนุน ๔. ลอม คนสนิท คนสนิทของ พล.ท. กาจ ๕. สนิท ผนวกล อดีตผู้ช่วยปลัดกระทรวงการคลัง และเป็นคนของฝ่ายปรีดี พนมยงค์มาก่อน ๖. น.ศ. สุภัทร ต้นตยารณณ์ อดีตนายทหารเรือ ข้อหาแมนฮัตตัน และอยู่ในระหว่างการประกันตัว ๗. เอนก จงโยธา ข้าราชการกระทรวงต่างประเทศ และญาติของทองเปลว ชลภูมิ ๘. อุกม อุกมณลิน ผู้สื่อข่าว ๙. วิเชียร บุญวรรณ นายความ ๑๐. นิรันดร เกษมสุวรรณ ช่างตัดผม ๑๑. วุฒิ ยาหิรัญ (เข้า ๒๗ สิงหาคม ๒๔๘๖) และฝ่ายตำรวจได้ให้รายละเอียดว่า กลุ่มดังกล่าวเตรียมการจะก่อรัฐประหาร โดยลงมือในกลางเดือนกันยายน ซึ่งจะเป็นระยะเวลาที่น้ำท่วมกรุงเทพฯ และเจ้าหน้าที่ต้องสาละวนปฏิบัติหน้าที่ป้องกันภัยจากน้ำท่วม จนไม่ทันระวังตัว จึงจะมีโอกาสที่จะจับกุมบุคคลสำคัญของรัฐบาลไว้โดยง่าย และ การปราบปรามจะทำได้ยาก เพราะน้ำท่วมทำให้รถถังและรถเกราะไม่สามารถเคลื่อนกำลังได้ (สยามนิกร ๒๗ สิงหาคม ๒๔๘๖) ลักษณะของการกล่าวหาถึงกล่าวนี้เองทำให้กบฏนี้เรียกต่อมาว่า "กบฏน้ำท่วม"

ปรากฏว่าในวันเดียวกันนั้น ทางฝ่ายกองทัพอากาศโดย พล.อ.ท.หลวงเชิดวุฒากาศ (สุคใจ เชิดวุฒิ) รองผู้บัญชาการทหารอากาศก็ได้จับกุมตัวพล.อ.ท.หลวงปรุงปรีชาากาศ (ปรุง บุนยະนิยม) เสนาธิการทหารอากาศมาไว้ที่กระทรวงกลาโหม เพื่อทำการสอบสวน ในข้อหาว่าเกี่ยวข้องกับการเตรียมการกบฏครั้งนี้ด้วย จากนั้นทางการตำรวจก็เปิดเผยว่า พล.ท.กาจ กาจสงครามนั้นโคตคคือให้เวียคมิन्हเข้าช่วยเหลือ ดังนั้นความพยายามในการ กบฏครั้งนี้จึงเป็นการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์อย่างไม่ต้องสงสัย (สยามรัฐ ๒๕ สิงหาคม ๒๔๘๖) ปรากฏว่าต่อมาพล.อ.ท.หลวงปรุงปรีชาอากาศถูกปลดจากราชการ แต่มิได้ถูกดำเนินคดีแต่อย่างใด สำหรับผู้ต้องหาอื่นๆโดยมากถูกปล่อยตัว จนกระทั่งเหลือส่งฟ้องเพียง ๔ คน คือ พล.ท.กาจ กาจสงคราม หลวงอภิรมย์โกษากร มรว.เสนาะ ลดาวัลย์ และ สนิท ฅิวานวล ศาลโคตคพิจารณาคดีนี้จนถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๘๘ก็สั่งปล่อยตัวไม่ฟ้อง เพราะหลักฐานอ่อนเกินไป (สยามนิกร ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๘)

ความจริงแล้วเมื่อมาถึงขณะนี้ อำนาจรัฐของฝ่ายคณะรัฐประหารนั้น มันคงมากจนไม่จำเป็นที่จะต้องมาวิตกถึงการคบคิดทางการเมืองในลักษณะเช่นนี้ เพราะไม่มีทางที่จะได้รับชัยชนะและล้มล้างอำนาจรัฐได้ หากแต่การจับกุมก็คงจะเป็นในลักษณะการปราบ มิให้มีการคบคิดกันขึ้นมาอีก และที่สำคัญก็เป็นกึ่งที่ พล.ต.ท.พระพิณิจชนคคี (เซ่ง อินทรหุต) ได้แสดงทัศนะไว้อย่างชัดเจนว่า

ทางการโคตคคือว่า การกบฏไม่ว่าครั้งใดในขณะนี้ ย่อมเป็นการกระทำของคอมมิวนิสต์ทั้งสิ้น คอมมิวนิสต์โคตคมีนโยบายที่จะกระทำการกบฏขึ้นเรื่อยๆ เพื่อยุ้เหฺยให้เกิดความปั่นป่วน คักกำลังภายในให้อ่อนแอ และทำให้เกิดความยุ่งยากขึ้น แล้วจะโคตคเอาอำนาจ เพื่อเป็นคอมมิวนิสต์ในบั้นปลาย

(สยามนิกร ๓ กันยายน ๒๔๘๖)

หลังจากที่ทรงคัดค้านคอมมิวนิสต์อย่างค่อนข้างคลุมเคลือมานาน ในพ.ศ.๒๔๘๗ เป้าหมายของการคัดค้านก็ชัดเจนขึ้น เมื่อเป็นที่ทราบชัดเจนว่า ปรีดี พนมยงค์นั้นได้ลี้ภัยไปอยู่ในจีน เพราะก่อนหน้านี้ข่าวเกี่ยวกับปรีดี พนมยงค์นั้นสับสนไม่มีผู้ใดทราบว่าหลบหนีไปที่ใด จนกระทั่งปรีดี พนมยงค์ได้เขียนบทความมาออกสถานีวิทยุปักกิ่งในวันที่ ๒๕ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๘๗ เรียกร้องให้ขั้วไล้จักรวรรดินิยมอเมริกาที่กำลังครอบครองประเทศไทย และให้คัดค้านรัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงครามที่รับใช้จักรวรรดินิยม (ซงซัย ฟังกันไทย

๒๕๒๑: ๓๔๕) ดังนั้นจึงได้มีการโหมกระแสต่อต้านคอมมิวนิสต์ครั้งใหญ่อีกครั้ง โดยการผนวก
 ปรีดี พนมยงค์ เข้ากับการต่อต้านนั้นด้วย ดังเช่น "องค์เขา" ไคเขียนเรื่อง "ฉากใหม่ของ
 นายปรีดี" มีข้อความตอนหนึ่งว่า

...ถ้าปรีดีไม่มีความทะเยอทะยานจนเกินไป ไปอยู่กับลูกกับเมียต่างประเทศ ความคิ
 ททำให้ก็จะไม่มีคนล้ม ฆ่าเสียค่ายที่ปรีดีอยากเป็นใหญ่ถึงกับไปรวมมือกับรัฐบาลต่าง
 ประเทศ เมื่อศึกษาประวัติศาสตร์ชาติไทยมักจะเสียไปเพราะมหาอำนาจยศจิต
 เราก็ต้องมาเสียใจในการกระทำของนายปรีดี พนมยงค์ผู้มีปัญญาที่ไปเป็นเครื่องมือ
 ของชาวต่างประเทศ

(ประชาธิปไตย ๕ สิงหาคม ๒๕๕๗)

ม.ชาม กุญชร อภิศเสรีไทย และอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ได้ประกาศคัดค้าน
 กับปรีดี พนมยงค์ และอธิบายว่า "สมัยนั้นทำเพื่อชาติ แต่เมื่อปรีดีไปอยู่ทางแคง ก็คนละฝ่าย
 ...ปรีดีเป็นคอมมิวนิสต์รอยเปอร์เซนต์" (ประชาธิปไตย ๗ สิงหาคม ๒๕๕๗) ส่วนวิจิตร
 ลุฑิตานนท์ก็โจมตีว่า "การที่นายปรีดีทำเช่นนั้นเหมือนคนสิ้นคิด จึงคิดเอาต่างชาติมายึดครอง
 ไทย และนำระบบคอมมิวนิสต์มาสู่ประเทศไทย ซึ่งคนไทยกับคอมมิวนิสต์ไม่มีทางเข้ากันได้
 เลย" (ประชาธิปไตย ๕ สิงหาคม ๒๕๕๗) ส่วนศิริกร ชัยนาม และ ทองเย็น หลีละเมียร
 ก็ได้กล่าวโจมตีปรีดี พนมยงค์ เช่นกัน (ธงชัย พึ่งกันไทย ๒๕๒๑: ๓๕๐-๓๕๒) ซึ่งทำให้เห็น
 ได้ว่า พลังฝ่ายปรีดี พนมยงค์ ได้กระจัดกระจายไปอย่างสิ้นเชิงแล้ว

ในระยะ นี้เองจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ได้นำประเทศไทยไปเป็นพันธมิตรอันใกล้
 ชิดกับสหรัฐมากยิ่งขึ้นอีกด้วยการลงนามในกติกาสัญญาสปอ. ในเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๕๗
 ซึ่งเป็นการรองรับยุทธศาสตร์ปิดล้อมจีนของสหรัฐ และได้นำมาซึ่งความช่วยเหลือต่างๆที่
 เพิ่มขึ้นอย่างมาก ดังที่พล.อ.จิว วิชิตสงคราม เสนาธิการกลาโหมได้อธิบายว่า
 "เมื่อประเทศของเราได้เข้าเป็นภาคีแห่งสนธิสัญญานี้แล้ว เราก็ได้รับความช่วยเหลือทุกๆ
 ทาง เฉพาะในทางทหารก็ได้ปรับปรุงให้กองทัพของเรา ซึ่งเป็นกองทัพเล็ก ๆ มีสมรรถภาพ
 ต่ำ" (จิว วิชิตสงคราม ๒๕๐๐: ๒๑-๒๒) โคนัยเช่นนี้เอง ความช่วยเหลือทาง
 การทหารของสหรัฐจึงเท่ากับเป็นการช่วยให้รัฐที่ครอบงำโดยฝ่ายทหารของไทยเข้มแข็ง
 ขึ้นด้วย และความสัมพันธ์นี้ได้นำมาซึ่งการที่สหรัฐจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับและกลายเป็นตัวแปร
 สำคัญอันหนึ่งสำหรับการเมืองภายในของไทยด้วย

กล่าวโดยสรุปแล้วในระยะพ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๗ นี้ เป็นระยะที่รัฐบาลจอมพลแปลก

ที่ครอบงำโดยคณะรัฐประหาร มีลักษณะโน้มไปในทางเผด็จการอย่างมาก นอกจากจะมีการนำรัฐธรรมนูญพ.ศ.๒๕๓๕แก้ไขเพิ่มเติมพ.ศ.๒๕๕๕มาใช้ซึ่งยินยอมให้ทหารเข้ามามีบทบาททางการเมืองโดยตรงแล้ว ก็ยังมีการตั้งส.ส.ประเภทที่สอง และคณะกรรมการนิติบัญญัติ ซึ่งทำให้รัฐบาลหรือฝ่ายอำนาจบริหารนั้น สามารถควบคุมและกำหนดฝ่ายนิติบัญญัติได้อย่างเด็ดขาด การรักษาอำนาจนี้ยังเป็นไปโดยความพยายามในการสร้างภาพ"คอมมิวนิสต์"ชนและรณรงค์ต่อต้านภัยเช่นนี้ แต่ในอีกด้านหนึ่ง พลังของการเคลื่อนไหวสังคมนิยมก็เติบโตและขยายตัวขึ้นมากในระยะนี้เช่นกัน เพียงแต่ว่า ภาพของขบวนการสังคมนิยมไทยกลับไม่ตรงกับภาพที่รัฐบาลต้องการเสนอ ในฐานะที่คลื่นแห่งการเคลื่อนไหวสังคมนิยมได้เริ่มกลายเป็นพลังทางการเมืองที่สำคัญของไทยต่อไป จึงจะขอลงมาถึงขบวนการสังคมนิยมนี้คือ...

๕.๒ ขบวนการสังคมนิยมไทย

๕.๒.๑ ความเป็นมาของขบวนการสังคมนิยม

แนวคิดแบบสังคมนิยม นั้น เป็นแนวคิดอันหนึ่งที่เกิดขึ้นในยุโรปและพัฒนาอย่างมากที่สุดในพุทธศตวรรษที่๒๔ อันเป็นผลเนื่องจากการที่การพัฒนาเศรษฐกิจในประเทศเหล่านี้ให้เป็นแบบทุนนิยมนั้น เห็นได้ว่ามีข้ออ่อนน่านับประการ อันนำมาซึ่งความยากจนคนแค่น ดังนั้นจึงได้มีผู้ที่เสนอแนวคิดในการแก้ไข ซึ่งก็คือแนวคิดสังคมนิยมนั่นเอง รากฐานของแนวคิดสังคมนิยมก็คือ การพิจารณาเห็นว่ากรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล เป็นที่มาของปัญหาอันนำมาซึ่งการกดขี่ขูดรีดและความไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้นแนวคิดสังคมนิยม จึงเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ ที่จะให้มีการแจกแจงโภคทรัพย์ในสังคมอย่างทั่วถึง ดังนั้นแนวคิดนี้จึงให้ความสำคัญพิเศษแก่ชนชั้นต่ำ คนยากจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรรมกรและชาวนา รากฐานแนวคิดดั้งเดิมจึงมุ่งที่จะปฏิรูปสังคมและความเป็นอยู่ของมนุษย์ให้ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดสังคมนิยมของสำนักอังกฤษ เช่น โรเบิร์ต โอเวน(พ.ศ.๒๓๑๔-๒๔๐๑) ซึ่งได้ก่อให้เกิดลัทธิสหกรณ์ขึ้น และ ในระยะต่อมา แนวคิดสังคมนิยมแบบสังคมนิยมแบบอังกฤษได้ก่อให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่สำคัญ ๒ อย่าง นั่นคือลัทธิสหภาพกรรมกร ที่เน้นให้กรรมกรรวมตัวกันเป็นสหภาพแรงงาน เพื่อต่อสู้เพื่อพิทักษ์สิทธิของชนชั้นคน และผลิตภัณฑ์อันต่อมาก็คือ พรรคกรรมกร ที่จะเป็นพรรคการเมืองแห่งชนชั้นกรรมกร

ที่ลงสมัครรับเลือกตั้งชิงอำนาจแข่งกับพรรคของฝ่ายนายทุน(มันส์ชัย นำทรงพล ๒๕๒๕: ๕๐-๕๖)

ในฝรั่งเศส แนวคิดของสังคมนิยมพัฒนาไปอีกก้าวหนึ่ง ทั้งนี้เพราะสังคมนิยมของฝรั่งเศสเติบโตและขยายตัวท่ามกลางการปฏิวัติ โดยเฉพาะขบวนการปฏิวัติครั้งที่ ๒ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๓ (ค.ศ. ๑๘๓๐) เป็นคนมาคั้งนั้นสังคมนิยมฝรั่งเศสจึงมีแนวคิดและการต่อสู้ที่รุนแรงมากกว่า กระนั้นก็ตาม บุคคลสำคัญอย่างมากในขบวนการสังคมนิยมแบบปฏิวัติของฝรั่งเศสกลับกลายเป็นนักปฏิวัติชาวเยอรมันชื่อ คาร์ล มาร์กซ (พ.ศ. ๒๓๖๑-๒๔๒๖) ซึ่งเป็นผู้เขียน "คำประกาศแห่งคอมมิวนิสต์" (The Communist Manifesto) ปี ๒๓๘๐ เพื่อให้เป็นคู่มือสำหรับการปฏิวัติในยุโรปภาคพื้นแผ่นดิน ที่กำลังจะมีขึ้นใน พ.ศ. ๒๓๘๑ (ค.ศ. ๑๘๔๘) ซึ่งเอกสารนี้ต่อมาได้กลายเป็นเอกสารหลักในการปฏิวัติไปสู่สังคมนิยมทั่วโลก แนวทางปฏิวัติสังคมนิยมของ คาร์ล มาร์กซ นั้น เรียกกันต่อมาว่าลัทธิมาร์กซ หรือลัทธิคอมมิวนิสต์ จากนั้น วี.ไอ.เลนิน (พ.ศ. ๒๔๑๓-๒๔๖๗) ผู้นำพรรคบอลเชวิกรัสเซีย ก็ได้เป็นผู้นำลัทธิมาร์กซไปเป็นแนวทางในการปฏิวัติในรัสเซีย และบรรลุผลสำเร็จเป็นประเทศแรกของโลก ใน พ.ศ. ๒๔๖๐ และทำให้แนวคิดของลัทธิคอมมิวนิสต์เผยแพร่ออกไปกว้างขวางมากขึ้น (ประจิต พิธีระพันธ์ ๒๕๕๕: ๑๑-๖๐) แนวคิดที่สำคัญของลัทธิมาร์กซนั้น ให้ความสำคัญเป็นพิเศษแก่ปัจจัยทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการผลิตของสังคมนิยมจะเป็นตัวผลักดันให้สังคมนิยมเปลี่ยนแปลง และด้วยการพัฒนาการของการผลิตนี้เองจะทำให้สังคมนิยมแยกตัวออกเป็น ๒ ชั้น คือชนชั้นที่กดขี่และชนชั้นที่ถูกกดขี่ มาร์กซชี้ว่าในสังคมนิยมชนชั้นนายทุนคือผู้กดขี่ชนชั้นกรรมกร หรือ กรรมมาชีพนั้น คือผู้ถูกกดขี่และจะนำมาซึ่งการต่อสู้ปฏิวัติของชนชั้นกรรมกร โคนสังคมนิยมลง และสร้างสังคมนิยมแห่งกรรมมาชีพขึ้นมาแทนซึ่งจะทำให้การกดขี่ชุกวิคหมดสิ้นไป สำหรับเลนินได้นำลัทธิมาร์กซมาปรับและขยายให้ชัดเจนขึ้น โดยอธิบายว่าการต่อสู้เพื่อปฏิวัติของกรรมกรนั้นไม่อาจจะใช้วิธีการที่ระจัดกระจายและเป็นไปเองแต่จะต้องมีการจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ขึ้นมาเป็นผู้นำการปฏิวัติ และในสังคมนิยมหลังที่ยังมีการผลิตแบบศักดินาอยู่ กรรมกรจะต้องสามัคคีและตั้งขบวนการเข้าเป็นมิตรร่วมปฏิวัติ เลนินยังอธิบายว่า สังคมนิยมโลกขณะนั้นทุนนิยมได้พัฒนาขึ้นจนถึงขั้นผูกขาดกลายเป็น "จักรวรรดินิยม"

ซึ่งเป็นตัวเร่งเร้าให้เกิดสงครามโลก และจะเป็นตัวการเร่งเร้าให้เกิดการต่อต้านทุนนิยมในขอบเขตทั่วโลก ซึ่งจะยิ่งทำให้ทุนนิยมถูกซบสลายตัวและนำไปสู่การปฏิวัติเร็วยิ่งขึ้นอีก แนวคิดต่างๆ เหล่านี้เอง ที่จะถูกนำเข้ามาส่งอิทธิพลในสังคมไทยในระยะทศวรรษที่ ๒๔๕๐ เป็นอย่างมาก

แต่กระนั้นสำหรับในประเทศไทย ยังไม่มีหลักฐานชัดเจนว่า ใครเป็นคนแรกที่นำเอาความคิดสังคมนิยมเข้ามาเผยแพร่ แต่กลุ่มแรกสุดที่แสดงคนให้เห็นว่า มีแนวความคิดแบบสังคมนิยม คือ กลุ่มที่เรียกตนเองว่า "คณะกรรมกร" ซึ่งมีบทบาทมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๕ โดยบุคคลสำคัญในกลุ่มนี้ก็คือ ถวัติ ฤทธิเดช ร.ค.ค. วาส สุนทรจามร เป็นต้น .ถวัติ ฤทธิเดช นั้นเกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๗ จากครอบครัวชาวสวนฐานะดีแห่งอำเภอบางช้าง สมุทรสงคราม จากนั้นก็ไปอุปสมบทและศึกษาพระธรรมวินัยที่วัดเทพศิรินทร์ แล้วลาสิกขาออกมาเป็นข้าราชการอยู่ ๔ ปี จากนั้นก็ลาออกมาเป็นบรรณาธิการหนังสือชื่อ "สยามสักขี" ส่วนวาส สุนทรจามร เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๕ ในครอบครัวข้าราชการแห่งจังหวัดราชบุรี เคยรับราชการเป็นตำรวจพลตระเวนอยู่ภาคเหนือ แต่ได้พบเห็นราษฎรเดือดร้อนและถูกเอาเปรียบจึงได้ลาออกมาศึกษาวิชากฎหมาย และมาเป็นทนายความว่าความสำหรับราษฎร วาส สุนทรจามร ได้เข้าหนุนช่วยการนัดหยุดงานครั้งใหญ่ของกรรมกรธรรมาวงเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ และไคร้รู้จักกับถวัติ ฤทธิเดช ทั้ง ๒ คนได้รวมกันเป็นที่ปรึกษาและช่วยเหลือกรรมกร จนทำให้สมาคมกรรมกรธรรมาวงมั่นคงขึ้น จากนั้นทั้ง ๒ คนก็ได้ร่วมกันออกหนังสือพิมพ์ชื่อ "กรรมกร" โดยหนังสือพิมพ์นี้สะท้อนว่า "พวกกรรมกรของสยามยังได้รับการกดขี่จากนายจ้าง ไม่ดีกับสมัยไซทาส และถูกสืบลีดอกเนื้อในเสียแทบเหลือแค่กระดูก" (กรรมกร ๒๗ มกราคม ๒๔๖๕) จากนั้นคณะกรรมกรก็ได้ประกาศเจตนารมณ์ของตนว่า "มีความประสงค์จะเป็นปากเสียงของมหาชนและพวกกรรมกรสยาม" (สังคีต วิทยะรังสรรค์ ๒๕๒๔: ๗๒)

เป็นไปได้ว่าแนวคิดของกลุ่ม "คณะกรรมกร" นี้ ได้รับอิทธิพลลัทธิสหบาลกรรมกรแบบอังกฤษ และที่น่าสังเกตก็คือ กลุ่มนี้เป็นกลุ่มแรกๆ ที่สนใจเรื่องเกี่ยวกับการปฏิวัติของพรรคบอลเชวิกรัสเซียเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ โดยนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับการปฏิวัติรัสเซียในหนังสือพิมพ์ "ปากกาไทย" ที่ออกมาแทนที่หนังสือพิมพ์กรรมกร นอกจากนี้คณะกรรมกร ยังมีได้รณรงค์แต่ในเรื่องกรรมกรอย่างเดียว หากแต่เป็นกลุ่มหนึ่งที่เรียกร้องประชาธิปไตยในระยะ

ก่อนการปฏิวัติพ.ศ.๒๔๗๕ด้วย โดยเฉพาะ ร.ต.ท.वास เป็นผู้ที่ใช้ชื่อนามปากกาว่า"หมอล้อหลัง" เขียนเรื่อง"เห็นว่าเจ้าเป็นคุ่มดวงความเจริญ" โจมทีระขอบสมบูรณาญาสิทธิราช และเรียกร้องสิทธิประชาธิปไตยแก่ราษฎร เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ.๒๔๗๑ ในหนังสือพิมพ์ชื่อ "ราษฎร"(๘ มกราคม ๒๔๗๑) บทความนี้เอง ทำให้รัฐบาลสมบูรณาญาสิทธิราชสั่งปิดหนังสือพิมพ์"ราษฎร"ด้วย และหลังจากนั้นต่อมา เมื่อการปฏิวัติผ่านพ้นไปแล้ว และเกิดกรณีพิพาทเกี่ยวกับเค้าโครงเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม ในครั้งนั้นพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยเค้าโครงเศรษฐกิจมีข้อความตอนหนึ่งว่า "เรื่องกรรมกรรณาร่างที่นักหยุดงานนั้น มิได้เกิดจากความเคียดแค้นอย่างจริงจัง แต่มีคนพยายามยุยงให้มีการนัดหยุดงานขึ้น เพื่อจะได้เปิดโอกาสให้ตั้งสมาคมคนงาน และคนจะได้เป็นหัวหน้ารับเงินเดือนกันสบายๆเท่านั้น"(เดือน มานาค ๒๕๑๗: ๒๗๗) ดังนั้น ถวัติ ฤทธิเดช ในฐานะเลขาธิการสมาคมรณาร่าง จึงได้ให้वास สุนทรจามร เป็นนายความยื่นฟ้องศาลพระราชอาชญาในข้อหาหมิ่นประมาท เมื่อวันที่๑๕ กันยายน พ.ศ.๒๔๗๖ (เดือนศรภักยวานิช ๒๕๑๒: ๒) แต่ศาลมิได้รับฟ้องคดีนี้ เพราะสภาผู้แทนราษฎรได้ตีความว่าการฟ้องพระมหากษัตริย์นั้นเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญ(ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์ ๒๕๑๗:๒๗)

หลังจากพ.ศ.๒๔๗๖ ถวัติ ฤทธิเดช ได้พยายามชักชวนสมาคมกรรมกรต่างๆตั้งขึ้นเป็นสมาพันธ์แรงงานในชื่อว่า "สมาคมอนุกุลกรรมกร" โดยเน้นนโยบายในลักษณะสังคมนิยมสังคมนิยม แต่หลังจากนี้แล้วปรากฏว่า ถวัติ ฤทธิเดช มีบทบาทลดลง ซึ่งส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะการตั้งสมาคมอนุกุลกรรมกรนั้น ทำให้แนวคิดแบบลัทธิสหภาพของเขามองดูเป้าหมายยิ่งกว่านั้นการที่เขาตกเป็นเป้าหมายในการโจมตีจากฝ่ายอนุรักษนิยม ก็น่าจะเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้จะต้องจำกัดบทบาท นอกจากนี้ถวัติ ก็ยังมีปัญหาเศรษฐกิจของตนเองและครอบครัวที่ค่อนข้างแก้ไข เพราะปรากฏว่าในระยะหลายปีที่เขาเคลื่อนไหวกรรมกร ในฐานะครอบครัวยากจนลงมาก(สังสิต พิริยะรังสรรค์ ๒๕๒๕: ๑๓๒) ส่วน วาส สุนทรจามร ได้ไปเปิดสำนักงานนายความร่วมกับ ถวิล อุดล พัก ณ สงขลา เขียวไทย อภิชาติบุตร์ ในระยะสงครามโลกครั้งที่สอง กระแสของฝ่ายสังคมนิยมจึงได้ตกต่ำลง จนกระทั่งเมื่อสงครามสิ้นสุดลงแล้ว กลุ่มสังคมนิยมก็ฟื้นตัวขึ้นใหม่ด้วยการผลักดันของฝ่ายผู้นำเอง นั่นคือการก่อตั้งของพรรคสหชีพ

รากฐานของพรรคสหชีพนั้น เริ่มจากกลุ่มผู้นำส่วนหนึ่งที่เคยศึกษาในต่างประเทศ และได้รับอิทธิพลของแนวคิดสังคมนิยมสายปฏิรูปในยุโรป บุคคลสำคัญในกลุ่มนี้คือ ปรีดี พนมยงค์ และ มจ.สกลวรรณภากร วรวรรม ความจริงแล้วความสนใจลัทธิสังคมนิยมในหมู่นักเรียนนำมีมาก่อนหน้านั้นแล้ว ในเค้าโครงเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรมก็ได้เห็นร่องรอยทางความคิดแบบสังคมนิยมได้ชัดเจน นอกจากนี้สงวน ตุลารักษ์ก็ได้แล้วว่า ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๕ คนก็ได้เอาความรู้เกี่ยวกับลัทธิสังคมนิยม ซึ่งแปลโดย หลวงเกษสทรณ (ม.ล.เกษ สนิทวงศ์) ซึ่งเป็นนักเรียนนอกที่ใกล้ชิดสนิทสนมกับกลุ่มปรีดี พนมยงค์-ประยูร ภมรมนตรี อย่างมาก (สัมภาษณ์ สงวน ตุลารักษ์ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๓๑) แต่การเคลื่อนไหวที่จะจัดตั้งพรรคแนวทางสังคมนิยมอย่างแท้จริงนั้น เริ่มต้นหลังจากที่ระบอบพิบูลสงครามครั้งแรก ได้ถูกโค่นลงแล้ว และบรรยากาศประชาธิปไตยกำลังเบ่งบาน ดังนั้นปรีดี พนมยงค์จึงผลักดันให้มีการตั้งพรรคการเมืองที่มีแนวนโยบายให้ความสำคัญด้านเศรษฐกิจขึ้น โดยมีเคื่อน บุณนาค เป็นหัวหน้าพรรค และ สงวน ตุลารักษ์ เป็นเลขาธิการ นอกจากนี้ก็มี กลุ่มส.ส.ประเภทหนึ่งฝ่ายก้าวหน้า เช่น เคียง ศิริจันทร์ จาลอง คาวเรือง ถวิล อุดล และ ทองอินทร์ ภูริพัฒน์ เข้าร่วมด้วย โดยพรรคสหชีพเป็นพรรคสังคมนิยมแนวทางสหกรณ์ ดังที่เคื่อน บุณนาค (๒๕๐๑: ๕๑๓) อธิบายว่า "สหชีพได้ชื่อสหชีพ ก็เพราะคำว่า สหกรณ์นั้น กฎหมายเกี่ยวกับการสหกรณ์ ห้ามมิให้หน้าคำว่าสหกรณ์ไปเป็นชื่อเรียก เว้นแต่จะเป็นการเรียกตามเรื่องของกฎหมายสหกรณ์เท่านั้น นับว่าคำว่าสหชีพนี้ พระเป็นผู้คิดให้"

เนื่องจากปรีดี พนมยงค์ในขณะนั้น เป็นผู้สำเร็จราชการและรัฐบุรุษอาวุโส และยังคงไปกังวลกับการก่อตั้ง "แนวรัฐธรรมนูญ" ซึ่งก็คือแนวร่วมคณะราษฎรของปรีดีเอง ดังนั้นผู้ที่มามีบทบาทอย่างมากของฝ่ายสหชีพก็คือ มจ.สกลวรรณภากร วรวรรม อดีตนักเรียนนอกจากอังกฤษ ซึ่งได้กล่าวในระยะเวลาต่อมาว่า "ข้าพเจ้าขอประกาศอย่างเปิดเผยว่า ข้าพเจ้าเป็นโซเซียลสม์ ซึ่งถ้าพูดภาษาไทยสมัยนี้ก็เห็นจะเรียกว่า นักสังคมนิยม และ ข้าพเจ้าเป็นมาแล้วกว่า ๔๐ ปี ตั้งแต่สมัครเข้าเป็นสมาชิกของสมาคมเฟเบียน" (มจ.สกลวรรณภากร วรวรรม ๒๕๔๘: ๑) ยิ่งกว่านั้น ในระหว่างที่ลงสมัครชิงชัยในการเลือกตั้งที่เขตพระนคร เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ นั้น มจ.สกลวรรณภากรได้ประกาศด้วยว่า จะผลักดันให้มีการเลิกพระราชบัญญัติควบคุมคอมมิวนิสต์ พ.ศ. ๒๔๙๒ แต่ปรากฏว่า มจ.สกลวรรณภากรแพ้การ

เลือกตั้ง ในที่สุดประเสริฐ ทรัพย์สุนทร ส.ส.สุราษฎร์ธานี ได้เป็นผู้เสนอให้ยกเลิกกฎหมายนี้เสียแทน โดยมติของประเสริฐถูกนำเข้าพิจารณาในสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ ๒ กันยายน พ.ศ.๒๔๔๕ ปรากฏว่าทั้งที่ประเสริฐ ทรัพย์สุนทรขณะนั้น เป็นส.ส.ฝ่ายประชาธิปไตย แต่กลายเป็นพรรคประชาธิปัตย์เองที่คัดค้านในชั้นหลักการ และพรรคสหชีพเป็นฝ่ายสนับสนุน ดังนั้นมติของประเสริฐจึงได้รับชัยชนะด้วยเสียง ๕๗ ต่อ ๔๗ ทำให้พระราชบัญญัติคอมมิวนิสต์ต้องยกเลิกไป ความจริงแล้วโครงการเดิมของปรีดี พนมยงค์และ มจ.สกลวรรณาภรณ์ก้าวไปไกลถึงขนาดที่จะอนุญาตให้มีการจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์แนวทางรัฐสภาขึ้นแข่งขันในการเลือกตั้งเช่นเดียวกับในยุโรปเสียด้วยซ้ำ โดยให้ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร และ เขียวไท อภิชาติบุตร เป็นผู้จัดเตรียม(สัมภาษณ์ สุพจน์ คำนวณกุล ๖ กันยายน ๒๕๓๐) แต่ยังไม่บรรลุผลเพราะการรัฐประหารพ.ศ.๒๔๔๐เกิดขึ้นเสียก่อน และเรื่องเกี่ยวกับนโยบายคอมมิวนิสต์นี้ ได้เป็นข้ออ้างอันหนึ่งแก่ พ.อ.กาจ เก่งระดมยิงที่กล่าวถึงสาเหตุของการคิดก่อรัฐประหารข้อหนึ่งว่า รัฐบาลยุคปรีดี พนมยงค์นั้น "เลิกกฎหมายคอมมิวนิสต์ ส่อให้เห็นความเลื่อมใสและจะเปิดการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ ถึงกับให้นามตนเองว่าสังคมนิยม"

(เจริญ กวานนท์ ๒๔๔๕: ๓๓๗)

หลังจากการรัฐประหารพ.ศ.๒๔๔๐ปรากฏว่า พรรคสหชีพได้รับการกระทบกระเทือนอย่างมาก สมาชิกพรรคต่างก็กระจัดกระจายแยกย้ายกันไป ผู้นำพรรคจำนวนหนึ่งก็ตกเป็นเป้าหมายในการไล่ล่าของฝ่ายรัฐบาลและคณะรัฐประหาร พรรคจึงค่อยๆเสื่อมลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากกรณีวังหลวง พ.ศ.๒๔๔๒นี้ พรรคสหชีพได้รับความเสียหายอย่างหนัก จากความพ่ายแพ้และล่มสลายของค่ายปรีดี พนมยงค์ จนถึงพ.ศ.๒๔๔๕ฝ่ายสหชีพส่วนสุดท้าย ก็ได้ถูกกลืนเข้ากลายเป็นส่วนหนึ่งของระบอบพิบูลสงคราม

แต่หลังจากพ.ศ.๒๔๔๐แล้ว ปัญญาชนบางส่วนที่สังกัดฝ่ายปรีดี พนมยงค์ ก็ได้ก้าวขึ้นมาเป็นแกนนำของฝ่ายสังคมนิยมที่จัดเจนมากขึ้น บุคคลสำคัญในกลุ่มนี้ก็ได้แก่ สุภา ศิริมานนท์ และ สุภัทร สุคนธาภิรมย์ ทั้ง๒คน เป็นเสรีไทย และเป็นข้าราชการกระทรวงต่างประเทศเมื่อเกิดรัฐประหารวันที่ ๒๓ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๔๐ ขณะนั้น สุภัทร สุคนธาภิรมย์รับราชการอยู่ในตำแหน่งหัวหน้าแผนก กองคลัง ปรากฏว่าเมื่อรัฐบาลควง อภัยวงศ์ขึ้นบริหารประเทศนั้น พระยาศรีวิสารวาจา(เทียนเลี้ยง สุคนทรกุล)รัฐมนตรีต่างประเทศ

ได้ออกคำสั่งภายใน ห้ามจัดซื้อหนังสือพิมพ์ที่โจมตีรัฐบาลและคณะรัฐประหารส่งไปให้สถานทูตไทยในต่างประเทศ ให้ซื้อแต่หนังสือที่สนับสนุนรัฐบาลและคณะรัฐประหารเท่านั้น เมื่อข่าวนี้ทราบไปถึงหนังสือพิมพ์ต่างๆ ก็ได้ออให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ต่อพระยาศรีวิสารวาทจำนวนมากใหญ่ที่นโยบายปิดกั้นข่าวสารเช่นนั้น พระยาศรีวิสารวาทได้กล่าวหาว่า สุกัทรเป็นผู้นำข่าวไปให้หนังสือพิมพ์ จึงได้บีบให้ลาออกจากราชการ จากนั้น สุกัทรก็ได้ไปทำงานที่สำนักงานแถลงข่าวสารของสหภาพโซเวียต(สุพจน์ คำนถระกุล ๒๕๒๒๖: ๔-๗) และทำให้สุกัทร มีโอกาสได้รับรู้และศึกษาลัทธิมาร์กซจริงจังมากขึ้น สุกัทรได้เขียนบทความเกี่ยวกับลัทธิมาร์กซ โดยใช้นามปากกาว่า พัฒนา รมยสุต

ส่วนสุภา ศิริमानนท์นั้นอยู่ในยุโรป และเคยเป็นคนสนิทของอรรถกิติ พนมยงค์มาก่อน จึงได้ถูกเรียกตัวกลับประเทศ และถูกให้ออกจากราชการราวเดือนกรกฎาคม พ.ศ.๒๔๘๑ (จินดา ศิริमानนท์ ๒๕๒๕: ๔๗-๔๘) มีความเป็นไปได้ว่า สุภา ศิริमानนท์อาจจะเคยได้รับความคิดสังคมนิยมมาจากยุโรปในระยะหลังสงคราม และจากการที่ได้เคยเดินทางเข้าไปในโซเวียตระหว่างที่ทำหน้าที่ทางการทูต ปรากฏว่า สุภาประทับใจในระบบสังคมนิยมของโซเวียตจนกระทั่งนำมาเขียนเป็นบทความชื่อ "วิธีการแก้ปัญหาชนกลุ่มน้อยของสหภาพโซเวียต" (๒๔๘๓) ในระยะแรก สุภาสนใจสังคมนิยมในสำนักเพเบียนของอังกฤษ แต่ต่อมาเมื่อได้ศึกษางานของมาร์กซ-เอนเกลส์ และ เลนินแล้ว สุภาก็ไม่เห็นด้วยกับสังคมนิยมระบบรัฐสภาของสำนักเพเบียนอีกต่อไป เพราะเห็นว่า เป็นไปไม่ได้ (นภาพร อติวณิชพงษ์ ๒๕๓๐: ๑๘) หลังจากนั้นเขาก็ได้กลายเป็นนักลัทธิมาร์กซเต็มที่ จนถึงต้นปีพ.ศ.๒๔๘๒ สุภาก็ได้ตัดสินใจที่จะออกหนังสือเผยแพร่แนวความคิดสังคมนิยมตามแนวลัทธิมาร์กซ โดยออกเป็นนิตยสารรายเดือน ชื่อว่า "อักษรสาส์น" ฉบับแรกสุดได้ออกเผยแพร่ในเดือนเมษายน พ.ศ.๒๔๘๒ และตั้งแต่นั้น "อักษรสาส์น" ก็ได้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการเผยแพร่แนวความคิดสังคมนิยมในสังคมไทย ไปจนถึงพ.ศ.๒๔๘๕

"อักษรสาส์น" ได้กลายเป็นแหล่งกลางของปัญญาชนที่มีแนวความคิดสังคมนิยมในขณะนั้น โดยนักเขียนสำคัญที่มีงานเผยแพร่ใน "อักษรสาส์น" อยู่เสมออีกคือ กุหลาบ สายประดิษฐ์ อิศนีย์ พลจันทร์ สมักร บุราวาส เสนาะ พานิชย์เจริญ นอกจากนี้ ทวีป วรคิลก

ก็ได้เริ่มงานแปลเรื่อง "ลัทธิสังคมนิยมแบบโคอเล็กทีฟ" และ "สังคมนิยมทางประวัติศาสตร์" ซึ่งเป็นงานของโจเซฟ สตาลิน ลงใน "อักษรสาส์น" ฉบับพฤศจิกายน และ ฉบับธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ สำหรับ "อินทรายุทธ์" ได้ก้าวไปไกลอีกขั้นหนึ่งด้วยการนำเอาแนวคิดลัทธิมาร์กซ์มาใช้ในการวิเคราะห์วรรณกรรม โดยเฉพาะงานที่รุนแรงที่สุดคือ การวิเคราะห์ลิลิตพระลอในฐานะวรรณคดีศึกษา ในอักษรสาส์น ฉบับ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๓ โดยการอธิบายว่า "ศิลปะของชนชั้นปกครองนี้รับใช้ทุกอย่าง: บำเรอไปในค่านิยมการยอมรับของชนชั้นปกครองอย่างเต็มกำลังอย่างหนึ่ง มอมเมาประชาชนให้มัวเมาอยู่ในบารมีของชนชั้นปกครองอีกอย่างหนึ่ง" และได้ชี้ว่า ลิลิตพระลอนั้นเป็นแค่วรรณกรรมลามกแห่งราชสำนักเท่านั้น (อินทรายุทธ์ ๒๔๘๓: ๘๕)

ดังนั้นในระยะพ.ศ. ๒๔๘๒-๒๔๘๕ อักษรสาส์นจึงเป็นเสมือนแหล่งแห่งการนำความคิดแบบใหม่มาสู่ปัญญาชนไทย นั่นคือแนวคิดสังคมนิยมแบบลัทธิมาร์กซ์ โดยเฉพาะสุภาศิริมานพนั้นนับได้ว่า เป็นนักลัทธิมาร์กซ์ที่พยายามค้นคว้าลัทธิมาร์กซ์อย่างจริงจัง ถึงขั้นที่ได้พยายามเรียบเรียงเรื่อง "แคปิตาลิสม์" จากเรื่อง Capital ของมาร์กซ์ ซึ่งเป็นงานที่ยากมาก และเรื่อง "แคปิตะลิสม์" นี้ก็ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ครั้งแรกในพ.ศ. ๒๔๘๔ โดยสำนักพิมพ์อักษรสาส์นนั่นเอง

๕.๒.๒ พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย

ในขบวนการสังคมนิยมไทยก่อนพ.ศ. ๒๔๘๕ นั้น ยังมีการเคลื่อนไหวของนักสังคมนิยมอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งถือได้ว่าเป็นความเก่าแก่และต่อเนื่องไม่น้อย นั่นก็คือ ขบวนการของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย กลุ่มนี้มีความแตกต่างจากนักสังคมนิยมอื่นๆ ที่ว่า มีเป้าหมายอันชัดเจนนและมีแนวทางที่แน่นอนกว่า มิใช่เต็มไปด้วยความหลากหลายและคลุมเคลือ เช่น คณะกรรมกร หรือ พรรคสหชีพ นอกจากนี้แนวทางการเคลื่อนไหวของกลุ่มนี้ยังได้นำมาสู่การจัดตั้งพรรคการเมืองปิดลับแบบสังคมนิยมพรรคแรก นั่นก็คือ "พรรคคอมมิวนิสต์" นั่นเอง และการที่กลุ่มนี้มองการณ์พรรคดังกล่าว จึงทำให้มีการรักษาความลับเบื้องของเป้าหมาย แนวทาง และการเคลื่อนไหวทางการเมืองได้มากที่สุด แนวคิดที่อยู่เบื้องหลังการจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์นั้น เป็นแนวคิดสากล ที่มุ่งจะสร้างองค์การทางการเมืองหนึ่ง ที่เป็นองค์การของชนชั้นกรรมาชีพ และประชาชนที่ยากจนทั้งหลายทั้งปวง เพื่อที่จะ

ประเทศไทย และใช้ชื่อไทยว่า "พิชิต ณ สุโขทัย" หรือ "พายัพ อังคสิงห์" พิชิต ณ สุโขทัย
นี้เอง ไก่กลายมาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุดในการตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ไทยขึ้น (ตะวันออก
ปริทัศน์ ๔ กรกฎาคม ๒๕๖๖: ๒๑)

อีกกระแสหนึ่งที่น่าสนใจที่เข้ามาสู่ประเทศไทยก็คือ ชาวเวียดนามชาตินิยม
ที่หลบภัยฝรั่งเศสเข้าในภาคอีสานของสยาม และได้เข้ามาเคลื่อนไหวชาวเวียดนามที่
มีพื้นฐานอยู่ในภาคอีสานเดิมอยู่แล้วด้วย โดยเฉพาะโฮจิมินห์ ผู้นำสมาคมเวียดนามปฏิ
วัติที่โคโลญเข้ามาในภาคอีสานเมื่อราว พ.ศ. ๒๔๙๒ และใช้ชื่อไทยว่า "ลุงจีน" (ธงชัย
พึ่งกันไทย ๒๕๒๖: ๙๔) ผลจากการเคลื่อนไหวของชาวเวียดนามนั้น ได้ทำให้ชาว
ไทยในภาคอีสาน เริ่มรับรู้ถึงลัทธิมาร์กซ์ และแนวคิดเกี่ยวกับสังคมนิยม มีฐานทอง
ถิ่น เช่น เคียง ศิริจันทร์ ชูวง เอี่ยมศิลา จำลอง คาวเรือง มั่น แก้วมาศย์ เป็นต้น
ต่างก็เคย ศึกษาลัทธิสังคมนิยมจากการเคลื่อนไหวของชาวเวียดนามมาก่อนแล้วทั้งสิ้น
(สัมภาษณ์ มั่น แก้วมาศย์ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๓๐) ที่สำคัญในพ.ศ. ๒๔๙๓ นั้น โฮจิมินห์ในฐานะ
เป็นตัวแทนองค์การคอมมิวนิสต์สากลที่สาม ประจำเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กังนั้นโฮจิมินห์
จึงได้เป็นตัวกลางประสานชาวลัทธิมาร์กซ์สายจีน และชาวลัทธิมาร์กซ์สายเวียดนามใน
สยามเข้าด้วยกัน และตั้งขึ้นเป็น "คณะคอมมิวนิสต์สยาม" เมื่อพ.ศ. ๒๔๙๓ โดยตั้งเป้าหมาย
ว่า จะเป็นพรรคปฏิวัติที่โค่นล้มจักรวรรดิใหม่ และศักดินา เพื่อสร้างรัฐใหม่แห่งกรรมกร
ชาวนาชนในสยาม (นันทชัย นาทรงพล ๒๕๒๔: ๑๐) คณะคอมมิวนิสต์สยามนี้ต่อมาได้
อ่อนกำลังลงเพราะตั้งแต่มีการออกพระราชบัญญัติควบคุมคอมมิวนิสต์ พ.ศ. ๒๔๙๖ ก็ได้มี
การจับกุมชาวเวียดนามเนรเทศกลับเป็นจำนวนมาก และการที่พรรคคอมมิวนิสต์สยาม
เคลื่อนไหวโจ่งฉางเกินไป คณะกรรมการสำคัญจึงได้ถูกตำรวจจับกุมเข้าคุกแทบทั้งสิ้น
แม้กระทั่งพิชิต ณ สุโขทัย ก็ได้ถูกจับกุมเข้าคุกไปด้วย จนถึงขนาดโจมตีโอกาสรัฐจักและ
สอนภาษาจีนแก่พระยาสุรารักษ์พิพัฒน์ในคุก และทำให้ทั้ง๒คนมีความสัมพันธ์กันต่อกันต่อ
มา และต่อมาเมื่อพ.ศ. ๒๔๔๐ ได้เกิดสงครามจีน-ญี่ปุ่นขึ้น ชาวจีนในไทยจำนวนมากได้
เคลื่อนไหวต่อต้านญี่ปุ่น และได้ถูกรัฐบาลหลวงพิบูลสงครามจับกุมเนรเทศ ทำให้ฐานของ
พรรคคอมมิวนิสต์สยามอ่อนตัวลง และกระจัดกระจายไป

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในระยะทศวรรษแรกหลังพ.ศ. ๒๔๘๕ การเคลื่อนไหวลัทธิมาร์กซ์
 ยังอยู่ในวงที่จำกัดมาก จนกระทั่งเกิดสงครามมหาเอเซียบูรพาในเดือนธันวาคม พ.ศ.
 ๒๔๘๘ นั้น น่าจะมีเพียงชาวจีนหรือลูกจีนในไทยบางส่วนเท่านั้นที่รวมอยู่ในขบวนการ ส่วน
 แนวโน้มของสายเวียคนามนั้น ไคลอทธิพลสูงมากแล้ว บุคคลที่สำคัญจากสายเวียคนามที่หลง
 เหลืออยู่และมีบทบาทต่อมาก็คือ ชง แจมศรีเพียงผู้เดียว นอกนั้นจะเป็นกลุ่มที่มีพื้นฐานจาก
 ทางฝ่ายจีนแท้ทั้งสิ้น จนกระทั่งเมื่อสงครามมหาเอเซียบูรพาทิ้งเค้า การขยายของกลุ่ม
 ลัทธิมาร์กซ์สายจีนเหล่านี้จึงได้เพิ่มขึ้น เนื่องจากว่ารัฐบาลหลวงพิบูลสงครามนั้น มีแนวโน้ม
 เป็นมิตรของญี่ปุ่น และในที่สุดก็เป็นผู้ร่วมมือของญี่ปุ่นอย่างเต็มที่เมื่อต้นพ.ศ. ๒๔๘๕ สำหรับ
 ขบวนการเสรีไทยของปรีดี พนมยงค์นั้น ฐานแคบและไม่แพร่หลายจนกระทั่งถึงพ.ศ. ๒๔๘๗
 เมื่อรัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงครามล้มลงแล้ว ดังนั้นชาวไทยที่ต่อต้านญี่ปุ่นในระยะแรก
 จึงต้องหันมาหาความร่วมมือจากชาวจีน สีห อโชนัย นั้นอาจจะนับได้ว่าเป็นผู้นำไทยกลุ่ม
 แรกๆ ที่เข้าร่วมกับฝ่ายนิยมลัทธิมาร์กซ์จีน ดังที่สังคีต พิริยะรังสรรค์ (๒๕๒๕ : ๑๕๑) ได้ถึง
 การเคลื่อนไหวของสีห อโชนัยว่า

จุดหัวเลี้ยวหัวต่อสำคัญในชีวิตของเขาเกิดขึ้นเมื่อราวปี ๒๔๘๓ (เมื่อญี่ปุ่นกำลังแผ่แสน
 ยานภาพเขามาถึงเอเซียอาคเนย์) ในฐานะเยาวชนทหารที่เลือกกรีธาทัพเต็มตัว สีห
 และเพื่อนฝูงล้วนเป็นนักเรียนและเป็นลูกหลานของผู้มีฐานะที่หนีภัยจากโรงเรียน
 อัสสัมชัญ เช่นคาเบรียล เพ็ชรินทร์ ส่วนกุหลาบ และราชนิ เป็นคน ไกรวมกัน
 ก่อตั้งขบวนการไทยอิสสระชน เพื่อเตรียมรับการรุกรานจากญี่ปุ่น

ปรากฏว่าเมื่อญี่ปุ่นบุกไทยแล้ว กลุ่มขบวนการไทยอิสสระชนนี้ก็ได้รับตนเองเป็น
 "สหสมาคมต่อต้านญี่ปุ่น" โดยมีเป้าหมายที่จะต่อต้านและขับไล่อุปถัมภ์จากประเทศไทย และ
 ควบคู่ไปกับการเคลื่อนไหวเช่นนี้ ทำให้กลุ่มลัทธิมาร์กซ์มีผู้สนับสนุนมากขึ้น ดังนั้นในราว
 ปลายเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๕ หน่วยลัทธิมาร์กซ์ต่างๆ ก็โค่งตัวแทนมารวมประชุมกัน
 ในพระนคร และได้มีมติให้ตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ไทยขึ้นอย่างเป็นทางการ โดยถือว่า การ
 ประชุมครั้งนี้เป็นการประชุมสมัชชาครั้งที่ ๑ ของพรรค และให้วันที่เปิดประชุม คือ ๑ ธันวาคม
 เป็นวันก่อตั้งพรรคอย่างเป็นทางการ โดยเมื่อแรกก่อตั้งนี้ พรรคคอมมิวนิสต์มีสมาชิก ๕๗
 คน และได้เลือกพิชิต ณ สุโขทัย เป็นเลขาธิการพรรคคนแรก (ตะวันออกปริทัศน์ ๔ กรกฎาคม
 ๒๕๒๖ : ๒๒) จากนั้นพรรคคอมมิวนิสต์ก็ได้กำหนดนโยบายเฉพาะหน้าคือ การสร้าง

แนวร่วมอย่างกว้างขวางเพื่อขับไล่การรุกรานของญี่ปุ่น ลมรัฐบาลพิบูลสงคราม และเผยแพร่
อุดมการณ์ลัทธิมาร์กซ์ให้กว้างขวางออกไป ดังนั้นพรรคคอมมิวนิสต์จึงได้ให้ออกหนังสือพิมพ์
ใต้ดินฉบับหนึ่ง ชื่อ "มหาชน" เป็นกระบอกเสียงในการต่อต้านญี่ปุ่นของพรรค โดยมีชิง
แจ่มศรี เป็นผู้ดำเนินงาน ซึ่งก็คือ "เป็นทั้งบรรณาธิการ ช่างเรียง ช่างแทน ช่างพิมพ์ กระ
ทั่งเป็นผู้แจกจ่ายไปตามจุดต่างๆ แน่แน่นอนในขั้นนี้ยังรวมถึงการเป็นคนเขียนบทความ บทนำ
และสารคดี ตลอดจนเป็นคนตรวจปฏิรูปหรือพิสูจน์อักษรเองอีกด้วย" (พ.เมืองชมพู ๒๕๒๕:
๓๔) และเป้าหมายสำคัญในการเคลื่อนไหวของพรรคคอมมิวนิสต์ก็คือ กรรมกร ดังนั้น
สีห์ อโณทัย และสมาชิกอื่นๆจำนวนหนึ่งจึงได้ถูกส่งให้ไปเป็นกรรมกรในที่ต่างๆ เพื่อ "ปลุก
ระดมกรรมกรให้ลุกขึ้นสู้ชาติ และค้นเทคนิคต่างๆในการทำลายสิ่งของเครื่องใช้ของกอง
ทัพญี่ปุ่น" (สังคีต พิริยะรังสรรค์ ๒๕๒๕: ๑๕๒) ดังนั้น เมื่อสงครามมหาเอเชียบูรพายุติ
แล้วจะปรากฏว่า พรรคคอมมิวนิสต์ ประสบความสำเร็จในการจัดตั้งกรรมกรไว้ได้จำนวน
หนึ่ง

ในเงื่อนไขที่ว่า ลักษณะการเมืองไทยหลังสงครามคลี่คลายไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น ทำให้พรรคคอมมิวนิสต์ได้ขยายตัวออกไปมากขึ้นด้วย โดยเฉพาะในหมู่กรรมกร
ทั้งนี้เมื่อพ.ศ. ๒๔๘๘ นั้น ฐานสำคัญของพรรคแห่งหนึ่งก็อยู่ที่สหภาพโรงงานยาสูบ โดยมีบุคคลที่เป็นแกนสำคัญเช่น สีห์ อโณทัย น.ส.นิค พงษ์คามเพชร คำวิทย์ เรื่องสุธรรม
ประสิทธิ์ ตะเพียนทอง เป็นต้น กลุ่มสหภาพแรงงานโรงงานยาสูบนี้เอง ที่ผลักดันให้มีการ
การรวมตัวกันของสหภาพแรงงานต่างๆในกรุงเทพฯ และตั้งขึ้นเป็น "สมาคมสหอาชีพกรรมกร
กรุงเทพฯ" ซึ่งแบ่งออกเป็น ฝ่ายกรรมกรจีน และฝ่ายกรรมกรไทย โดยมีคำวิทย์ เรื่อง
สุธรรม เป็นประธานฝ่ายไทย และมี วาส สุนทรจามร เป็นที่ปรึกษากฎหมาย สหอาชีพะ
กรรมกรกรุงเทพฯ นี้ได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีจากพรรคสหชีพ และเมื่อวันพิธีเปิดสำ
นักงานในวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๐ นั้น มจ.สถลวรระภากร วรวรณ โคนาเป็นประธาน
ในพิธีด้วยตนเอง (สุภาพบุรุษ ๓ มกราคม ๒๔๙๐) จากนั้น ในเดือนเมษายนของปีพ.ศ.
๒๔๙๐ นั้นเอง พรรคสหชีพกับสหอาชีพะกรรมกรนครกรุงเทพฯ ก็ได้ร่วมกันเป็นเจ้าภาพจัด
การประชุมผู้แทนสหภาพแรงงานทั่วประเทศขึ้น และตั้งขึ้นเป็น "องค์การสหอาชีพะกรรมกร
แห่งประเทศไทย" โดยเชียรไท อภิชาติบุศกร พดพิสภาจากพรรคสหชีพมาเป็นประธาน

เคลื่อนไหวปฏิวัติใช้ความรุนแรงโค่นล้มอำนาจรัฐเดิม และสถาปนาอำนาจรัฐใหม่ที่เป็น
 รัฐแบบสังคมนิยมขึ้นมาแทนที่ แต่ในกรณีดังกล่าวนี้อาจจะยังไม่ได้ออกแบบพรรคคอมมิวนิสต์
 ไทยในระยะแรกจนถึงพ.ศ. ๒๔๘๕ ทั้งนี้เพราะพรรคคอมมิวนิสต์ไทยขณะนั้นยังคงเป็นเพียง
 พรรคเล็กๆที่มุ่งเผยแพร่ความคิดสังคมนิยมเป็นสำคัญ และวิธีการต่อสู้ก็ยังใช้การโฆษณา
 สันติวิธี หรือเคลื่อนไหวการเมือง เช่น เข้าร่วมการเคลื่อนไหวสันติภาพ เป็นต้น ดังนั้น
 พรรคคอมมิวนิสต์เมื่อพ.ศ. ๒๔๘๕ จึงมีใช้ "ภัยคอมมิวนิสต์" ดังที่ได้มีการวาดภาพไว้ และที่
 จริงแล้ว พรรคคอมมิวนิสต์ยังเป็นภัยคุกคามต่อรัฐบาลจอมพลแปลก น้อยกว่า "ขบวนการ
 ประชาธิปไตย" ของปรีดี พนมยงค์ หรือ "คณะกู้ชาติ" ของมนัส จารุภา เสียด้วยซ้ำ ดังนั้น
 การศึกษาบทบาทของพรรคคอมมิวนิสต์ในงานวิจัยนี้ จึงถือว่าเป็นเพียงส่วนหนึ่งในขบวนการ
 การสังคมนิยมไทย

การนำขบวนการก่อตั้งขบวนการคอมมิวนิสต์ไทยนั้น มาจากการนำเข้าของลัทธิ
 มาร์กซประเภทแรก คือ จากกลุ่มลัทธิมาร์กซสายจีน และกลุ่มลัทธิมาร์กซสายเวียดนาม โดย
 ฝ่ายจีนนั้น น่าจะมีการนำลัทธิมาร์กซเข้ามาในประเทศไทยราวพ.ศ. ๒๔๖๘ ในขณะที่พรรค
 คอมมิวนิสต์จีน ยังเป็นแนวร่วมกับพรรคก๊กมินตั๋งในการต่อสู้กับรัฐบาลซุนตีกภาคเหนือ ดังนั้น
 ลัทธิมาร์กซที่เข้ามาในไทยจึงปะปนอยู่กับลัทธิไตรราษฎร์ของซุนยัตเซ็น เป้าหมายแรก
 ของฝ่ายคอมมิวนิสต์จีนในไทยอาจจะไม่แตกต่างจากฝ่ายก๊กมินตั๋งมากนัก นั่นคือต้องการ
 หาเงินทุนและกำลังคนไปหนุนช่วยการปฏิวัติในประเทศจีนเป็นสำคัญ จนกระทั่งถึงพ.ศ.
 ๒๔๗๑ ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์จากการที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนกับพรรคก๊กมิน
 ตั๋งแตกแยกกัน สถานการณ์ในเอเชียอาคเนย์จึงได้เปลี่ยนแปลงไปด้วย เนื่องจากฝ่าย
 พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ตั้งสาขาพรรคโพ้นทะเลขึ้น โดยในเขตเอเชียอาคเนย์ได้มีการตั้งขึ้น
 เป็นพรรคสาขาทะเลใต้ หรือ "หน่วยพรรคหนานหยาง" มีสาขาอยู่ที่สิงคโปร์ และได้มีการ
 รวบรวมชาวจีนที่นิยมลัทธิมาร์กซในสยามขึ้น ตั้งเป็นพรรคคอมมิวนิสต์จีนสาขาสยาม ขึ้นสังกัด
 หน่วยพรรคทะเลใต้ และมีเป็นจุดเริ่มในการตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ไทย โดยมีชาวจีนคนหนึ่ง
 ชื่อ จูโซ่วลิ้ม เป็นปัญญาชนเคยศึกษาที่มหาวิทยาลัยต่างในเชียงใหม่ ก่อนที่จะเดินทางมายัง
 ประเทศไทย ผู้ที่เคยได้พบเห็นได้เล่าว่า เขาเป็นคนที่พูดและใช้ภาษาไทยได้ดีมาก ไม่แตกต่าง
 จากชาวไทยทั่วไป และมีความรู้สึกผูกพันกับไทยมาก จึงได้ย้ายเข้ามาตั้งรกรากใน

พรรคคอมมิวนิสต์จีน และได้มีบทความที่อธิบายการปฏิวัติจีนออกมาเร็ว ในระยะเวลาที่ไม่ห่างกันนักคือ เรื่อง"สงครามกลางเมืองในจีนปัจจุบันคือ สะพานปฏิวัติของระบอบสังคมนิยม"เขียนโดย เสนาะ ธรรมเสถียร ลงในอักษรศาสตร์ เดือนมิถุนายน พ.ศ.๒๔๕๒ ต่อมาในเดือนกันยายน กุหลาบ สายประดิษฐ์ ก็เขียนเรื่อง"ระบอบบงการประชาธิปไตยของประชาชน"ซึ่งเป็นเรื่อง ที่เขียนมาจากบทพรรณนของเหมาเจ๋อตง จากนั้นต่อมา ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ.๒๔๕๓ก็ได้มีงานแปลเรื่อง "เหตุไฉนชนชั้นนายทุนแห่งชาติของจีนจึงรวมแนวปฏิวัติ" ซึ่งในงานเหล่านี้ เสนาะ ธรรมเสถียร ได้อธิบายว่า ลักษณะพิเศษของแนวปฏิวัติจีนก็คือ เป็นการปฏิวัติในชั้น"ประชาชาติประชาธิปไตย" ซึ่งจะต้องต่อสู้กับศัตรูคือ จักรพรรดินิยม และซากเดนของลัทธิศักดินาลงพร้อมๆกัน (เสนาะ ธรรมเสถียร ๒๔๕๒: ๕๑) ส่วน กุหลาบ สายประดิษฐ์ก็อธิบายว่า ระบอบบงการประชาธิปไตยของประชาชนนั้นคือ ระบบที่ชนชั้นคนงาน ชาวนา และนายทุนชาติ ทำการบงการต่อพวกปฏิปักษ์ปฏิวัติ อันได้แก่ เจาที่ดิน ชนชั้นนายทุนขุนนาง และ จักรพรรดินิยม(กุหลาบ สายประดิษฐ์ ๒๔๕๒: ๕๐) จากนั้นต่อมา อักษรศาสตร์ ตั้งแต่ฉบับ เมษายน พ.ศ.๒๔๕๔-มีนาคม พ.ศ.๒๔๕๕ ก็ได้ลงบทความเรื่อง"เศรษฐกิจในระบบประชาธิปไตยแผนใหม่"ของ สวพ. ซึ่งรวบรวมจากคำสอนของ ศาสตราจารย์ เล็นโจฮยวน แห่งมหาวิทยาลัยปักกิ่ง และ สุภา ศิริमानนท์ ได้ให้ความหมายว่า ระบอบประชาธิปไตยแผนใหม่นั้น"...มีลักษณะการเป็นประหนึ่งสะพานเชื่อมระหว่างการดำเนินไปสู่ระบบโซเชลลิสม์ของบรรดาประเทศที่อยู่ในฐานะกึ่งเมืองขึ้นทั้งหลายนี้" (สุภา ศิริमानนท์ ๒๔๕๕. ๖) นั้นหมายถึงว่า การที่ประเทศล่าหลังและกึ่งเมืองขึ้นจะดำเนินวิถีไปสู่ระบบสังคมนิยม(โซเชลลิสม์)จะต้องผ่านขั้น"ประชาธิปไตยแผนใหม่" ซึ่งเป็นหลักการที่นำเสนอโดยเหมาเจ๋อตงนั่นเอง

ในค่านฤๅณี กุหลาบ สายประดิษฐ์ได้เสนอ เรื่อง"ทฤษฎีการเมือง ตอน ลัทธิโซเชลลิสม์" ให้ความสำคัญเป็นพิเศษต่อการอธิบายสังคมจากทุนนิยมสู่สังคมนิยม จากนั้น "ผู้ยิ่งใหญ่"ก็ได้เปิดคอมลัน"ปรัชญาแห่งประชาชนผู้ทำงาน" อธิบายลัทธิมาร์กซ์ในเชิงปรัชญา ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ.๒๔๕๓ ขณะที่ กุหลาบ สายประดิษฐ์ เริ่มเรื่อง "ปรัชญาของลัทธิมาร์กซิส" ตั้งแต่ฉบับเดือนมิถุนายน พ.ศ.๒๔๕๓ จากนั้น ก็ปิดันสมุทร"

หรือทวีปวร ก็ได้เริ่มเขียนบทกลอนในอักษรสาส์น"นี้ด้วย

กุหลาบ สายประดิษฐ์ เป็นนักเขียนและนักหนังสือพิมพ์ที่ชื่อนี้มาแล้วในระยะก่อนหน้านั้น อย่างน้อยที่สุดตั้งแต่ก่อนการปฏิวัติพ.ศ.๒๔๗๕ เขาก็เคยเขียนบทความเรื่อง "มนุษยภาพ" ลงในหนังสือพิมพ์ "ศรีกรุง" เรียกร้องประชาธิปไตยและความเสมอภาค จนทำให้หนังสือพิมพ์นั้นถูกรัฐบาลสมบูรณาญาสิทธิราชสั่งปิดมาแล้ว (สุวิมล รุ่งเจริญ ๒๕๖๖: ๖๕) ถึงกระนั้น ก่อน พ.ศ.๒๔๗๕ เขาก็ยังคงเป็นนักเขียนและนักหนังสือพิมพ์ธรรมดา ไม่มีแนวโน้มที่จะก้าวมาเป็นนักคิดฝ่ายสังคมนิยมเลย จนกระทั่งเมื่อเขาได้เดินทางไปออสเตรเลีย เพื่อศึกษาวิชาการ เมืองจากมหาวิทยาลัยเมลเบิร์น ซึ่งทำให้เขามีความประทับใจในขบวนการกรรมกรของออสเตรเลีย จึงก่อให้เกิดความสนใจในแนวความคิดสังคมนิยมอย่างมาก ถึงที่เขาได้แสดงปาถกถาเรื่อง "สหภาพกรรมกร" เมื่อพ.ศ.๒๔๗๖ แต่เป็นที่เข้าใจว่า ผลกระทบจากสถานการณ์ปฏิวัติในจีนนั่นเองที่ทำให้กุหลาบ สายประดิษฐ์ก้าวหน้าไปกว่า สังคมนิยมออสเตรเลีย ถึงที่ได้เขียนเรื่อง "ระบบขบวนการประชาธิปไตยของประชาชน" ลงในอักษรสาส์น ฉบับเดือนกันยายน พ.ศ.๒๔๗๖ เมื่อแนวโน้มชัยชนะของพรรคคอมมิวนิสต์จีนเห็นได้ชัดเจนแล้ว

สำหรับเสนาะ พานิชย์เจริญนั้น พื้นฐานเรื่องราวของเขาไม่เป็นที่ทราบกันมากนัก นอกจากที่ว่า เสนาะเป็นคนแรกที่แปลเรื่อง 'The Communist Manifesto' ของ คาร์ล มาร์กซและเฟรเดอริก เองเงิลส์ออกเป็นภาษาไทย โดยใช้ชื่อว่า "กำหนดการคอมมิวนิสต์" เมื่อพ.ศ.๒๔๕๐ ส่วนอัครนิย พลจันทร์ และ สมัคร บุราวาสนั้นเป็นข้าราชการอัครนิย นั้นเป็นอัยการ และเป็นบัณฑิตจากมช. นอกจากนี้ยังเคยมีความสัมพันธ์กับขบวนการกู้ชาติของจ่าก๊ก พร่างกูร มาก่อน แต่ความสามารถพิเศษของเขาก็คือ ความเชี่ยวชาญในเรื่องภาษาและวรรณคดี ส่วน สมัคร บุราวาส เป็นนักเรียนนอกจากอังกฤษ จบสาขาวิศวกรรมเหมืองแร่ แต่เป็นผู้สนใจด้านศาสนาและปรัชญา จนกระทั่งเขาได้ศึกษาปรัชญาของลัทธิมาร์กซ แล้วจึงค่อยๆ เปลี่ยนเป็นนักสังคมนิยมในที่สุด

ปัญญาชนกลุ่มนี้เอง น่าจะถือได้ว่า เป็นปัญญาชนลัทธิมาร์กซกลุ่มแรกที่โดดเด่นมากที่สุด ที่เผยแพร่แนวคิดลัทธิมาร์กซอย่างชัดเจนผ่านทาง "อักษรสาส์น" โดย สุภา ศิริมานนท์

ซึ่งเป็นบรรณานิการนั้น เขียนบทความลงเผยแพร่ด้วยนามปากกาว่า จิตคืน ธรรมชาติ
อักษร ธรรมสาส์น สำหรับอักษนีย พลจันทร์เขียนบทกวี และ วรรณกรรมวิจารณ์ด้วยนาม
ปากกาว่า นายผี หรือ อินทรายุทธ สมักร บุราวาส เขียนบทความด้านปรัชญาและศาสนา
ในนามปากกาว่า ผู้อยู่ข้อย และกัปตันสมุทร ส่วน เสนาะ พานิชย์เจริญ ใช้นามปากกา
ว่า เสนาะ ธรรมเสถียร นอกจากนี้ยังมีนักเขียนฝ่ายสังคมนิยมที่หมุนเวียนเขียนบทความ
มาลง เช่น สมาน วรพฤษ หรือ ส.ว.พ. เขียนเรื่อง "ระบอบประชาธิปไตยแบบใหม่"
มาลงเป็นเรื่องราว ส่วน สุภัทร สุนทรภิมย์ ก็เขียนเรื่องส่งมาลงเป็นครั้งคราว
แม้ว่า "อักษรสาส์น" จะเป็นนิตยสารที่มุ่งเผยแพร่แนวคิดสังคมนิยมก็ตาม แต่สุภา ศิริมานนท์
ก็ใฝ่พยายามรักษาสถานะของหนังสือให้อยู่รอดด้วยการถือหลักการไม่วิจารณ์การเมืองภายใน
ในประเทศ หากแต่พยายามเสนอเรื่องต่างประเทศ ทฤษฎี ปรัชญา และ วรรณกรรม
และด้วยเหตุที่ไม่แต่ละต้องระบอบพิบูลสงครามดังกล่าว จึงทำให้อักษรสาส์นอยู่มาได้จนถึง
เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๕ จึงได้ถูกปิดลงเนื่องจากการกวาดล้างจับกุมกรณีสันติภาพ

แต่กระนั้น แนวคิดของกลุ่มอักษรสาส์น ก็ยังเห็นได้ชัดถึงการวิพากษ์ต่อระบอบ
เก่า และแสดงความมุ่งหวังที่จะสถาปนาโลกใหม่แห่งสังคมนิยมขึ้นมาแทน ดังที่สุภา ศิริ
มานนท์ ได้เสนอ "ในที่สุดโซเชลลิสม์จะครองชนะ อย่าสงสัยเลย" และ "โลกก้าวรุดหน้า
ไปสู่โซเชลลิสม์" ทั้งนี้สุภา ศิริมานนท์ได้แสดงความมั่นใจถึงความเสื่อมโทรมของโลกทุนนิ
ยม และปัจจัยแห่งการก้าวรุดหน้าไปสู่ระบอบสังคมนิยม โดยอธิบายว่า โลกทุนนิยมจะ
เผชิญวิกฤตการณ์ที่รุนแรงมากขึ้น และจะนำไปสู่ความขัดแย้งที่ทำให้ระบอบพังทลายลง
ขณะที่โลกสังคมนิยมจะรุ่งเรืองด้วยระบอบประชาธิปไตยแบบใหม่ที่สถาปนาขึ้น (อักษรสาส์น
ตุลาคม ๒๔๘๕) และเพื่อทำให้คาร์ล มาร์กซ เป็นที่รู้จักมากขึ้น อักษรสาส์น ฉบับ กรกฎาคม
พ.ศ. ๒๔๘๕ก็ได้แนะนำเอาประวัติย่อของมาร์กมาลงตีพิมพ์ และได้อธิบายว่า มาร์กซ
เป็นผู้แสดงให้เห็นชัยชนะอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ของลัทธิคอมมิวนิสต์ และ "ว่า ชนชั้น
กรรมาชีพจะเป็นผู้ขุดหลุมฝังระบอบแคปิตาลิสม์ (อักษรสาส์น กรกฎาคม ๒๔๘๕)

ขณะที่เงินกำลังไหลจะปฏิวัติสู่สังคมนิยมสำเร็จผลในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๖
นั้น แนวโน้มของ "อักษรสาส์น" ได้แสดงจุดยืนอย่างชัดเจนในความยินดีต่อชัยชนะของ

และคำวิหี เรื่องสุพรรณ ในฐานะประธานเขตกงทะเลาไคเป็นเลขาธิการ ส่วน วาส
สุนทรจามร ก็ยังเป็นที่ปรึกษาควนกฎหมายไคไป(คำวิหี เรื่องสุพรรณ และ จารุญ ละสา
๒๕๒๕: ๔๐-๔๒)

อีกประการหนึ่ง พรรคคอมมิวนิสต์ไทยไคยกระกับหนังสือพิมพ์มหาชน จากหนังสือ
พิมพ์ไคไคิน มาเป็นหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ไคอย่างเบิกเผย เพื่อรายงานข่าวสารและเผย
แพร่อุดมการณ์สังคมนิยม ไคยหนังสือพิมพ์มหาชนยุคใหม่นี้ จกหะเบินให้ วิโรจน์ อ่ำไค
เป็นเจ้าของ ศักดิ์ สุภาเกษม เป็นบรรณาธิการ และตั้งอยู่ที่โรงพิมพ์อู่หัย ของอู่หัย เขียม
บุญเลิศ ซึ่งบุคคลทั้งสาม ไคงก็เป็นที่สมาธิกระกับนำของพรรคทั้งไคั้น นอกจากนั้น สำนักพิมพ์
มหาชนยังไคเป็นแหล่งผลิตหนังสือ และเอกสารเผยแพร่นวนกิดสังคมนิยมอีกหลายเรื่อง
เช่น หลักชัย และ ทางออกของไทย ของ พ.ณ. สุโขทัย หลักสิทธิเลนิน ของ ไคริช
บำรุงวาทิ ชีวะทัศน์ ของ ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร มติญุเถียน และ วิวัฒนาการของสัง
คม ไคย เคซา รัตนโยธิน กำนทนาการคอมมิวนิสต์ ของ เสนาะ พานิชย์เจริญ
ไทยกึ่งเมืองขึ้น ของ อธิญญ พรหมชมพู และ ประวัติการปฏิวัติรัสเซีย ของ วิโรจน์ อ่ำไค
เป็นต้น มีความเป็นไปไคว่า หนังสือพิมพ์มหาชนและสำนักพิมพ์ไคจะดำรงอยู่มาจนถึง
เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ ก็ไคมีคำสั่งให้เก็บหนังสือพิมพ์มหาชน พร้อมควนนิตยสาร "ไมตรีสาร"
รายสัปดาห์ ซึ่งเป็นนิตยสารที่มุ่งโฆษณาความสำเร้จในการปฏิวัติจีน ไคยรัฐบาลให้เหตุผลว่า
มหาชนนั้น "เขียนข้อความต่อต้านรัฐบาลอย่างรุนแรง" (สยามนิกร ๕ มกราคม ๒๕๕๔)
และจากนั้นก็ไคจับกุมและเนรเทศเจ้าของและบรรณาธิการ "ฉวนเหมินเป้า" ในข้อหาว่า
ลงข้อความกระเทือนไมตรีไทย-สหรัฐ (สยามนิกร ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔)

ความสำเร้จไคยสำคัญไคของพรรคคอมมิวนิสต์ไทยในระยนี้ไคคือ การชักชวนบุคคล
ที่มีบทบาทเช่น ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร ส.ส. สุราษฎร์ธานี ปัน แก้วมาคย์ ส.ส. นคร
พนม เป็นคน เข้าเป็นสมาชิก ประเสริฐ ทรัพย์สุนทรนั้นเป็น ส.ส. พรรคประชาธิปไตยมา
ก่อน แต่หลังจากที่ไคเสนอลมเลิกพระราชาบัญญัติคอมมิวนิสต์ พ.ศ. ๒๕๓๖ แล้ว ประเสริฐ
ก็ประกาศตัวเป็น ส.ส. พรรคคอมมิวนิสต์คนเดียวนในสภาไคอย่างเบิกเผย จากนี้ไคไค การ
เตรียมที่จะให้มีการตั้งพรรคคอมมิวนิสต์เบิกเผยเพื่อคอสู่ทางรัฐสภา ส่วน ปัน แก้ว
มาคย์ เป็น ส.ส. จากฝ่ายพรรคสหชีพ และไครับการชักชวนให้เข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์

เช่นกัน แต่มีได้แสดงบทบาทเปิดเท่ากับประเสริฐ ทรัพย์สุนทร

สำหรับบุคคลสำคัญอื่นๆที่เข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์ในระบอบนี้ก็เช่น วาส สุนทรจามร อภิศัยก้องกั้ง คณะกรรมการได้รับการชักชวนให้เข้าร่วมราวพ.ศ.๒๕๔๑ นอกจากนี้ก็คือ เสนาะ พานิชย์เจริญ และ อศินีย์ พลจันทร์ แห่งอักษรศาสตร์ และแม่พระทั้ง พ.ท.พโยม จุลานนท์ ส.ส.เพชรบุรี และผู้กองหากบฏเสนาศึกษาที่กำลังอยู่ในระหว่างการหลบหนี ก็ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกพรรคในระบอบนี้ด้วย โดยในกรณีของพ.ท.พโยม จุลานนท์นั้น เริ่มติดต่อกับพรรคคอมมิวนิสต์มาตั้งแต่ครั้งสงครามโลก เนื่องจากว่า พ.ท.พโยม ไม่เห็นชอบด้วยกับการที่รัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงครามตัดสินใจร่วมเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น พ.ท.พโยม จึงต้องการที่จะร่วมมือกับกลุ่มต่อต้านญี่ปุ่นต่างๆ แต่กระนั้น ในระยะแรก พ.ท.พโยม ก็มิได้เห็นด้วยในหลักการของฝ่ายพรรคคอมมิวนิสต์ จนกระทั่งหลังจากความล้มเหลวในการกบฏเสนาศึกษา และ กบฏวังหลวงแล้ว พ.ท.พโยม ก็ได้ขอสรุปว่า การล้มอำนาจเผด็จการของรัฐบาลจอมพลแปลก ไม่อาจใช้วิธีการเพียงก่อรัฐประหารได้ หากแต่จะต้องใช้การปฏิวัติจากประชาชน จึงทำให้พ.ท.พโยม ตัดสินใจเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์ (สัมภาษณ์ บัน แก้วมาศย์ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๓๐) กรณีที่ได้บุคคลเช่น วาส สุนทรจามร ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร บัน แก้วมาศย์ อศินีย์ พลจันทร์ และ พ.ท.พโยม จุลานนท์ เข้าร่วมนี้เอง ทำให้ภาพพจน์ของพรรคเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม นั่นคือ พรรคจะมีได้เป็นกลุ่มจีน หรือถูกจีนกลุ่มเล็กๆอีกต่อไป หากแตกกลายเป็นกลุ่มที่มีปัญญาชน และนักเคลื่อนไหวเข้าร่วมด้วย แม้จะมีจำนวนไม่มากนักก็ตาม

การรัฐประหาร พ.ศ.๒๕๔๐ นั้น ส่งผลสะท้อนค่อนข้างมากพอควร อย่างน้อยที่สุดก็คือ การที่หนทางที่ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร จักเตรียมให้มีการตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ต่อสู้ทางรัฐสภา ได้มีติดกลาง ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร และ บัน แก้วมาศย์ คงก็ต้องหลบหนี และไม่อาจลงสมัครรับเลือกตั้งเมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๔๑ ได้ และพรรคคอมมิวนิสต์ก็ได้ออกแถลงการณ์คัดค้านการรัฐประหารในนามของ "กองทัพประชาชนแห่งประเทศไทย" (ธงชัย ฟุ้งกันไทย แต่กระนั้นจะเห็นได้ว่า ในระยะแรกหลังการรัฐประหาร ฝ่ายพรรคคอมมิวนิสต์มิได้เป็นเป้าหมายในการกวาดล้างแต่อย่างใด เพราะรัฐบาลดวง อภัยวงศ์และคณะรัฐประหารมุ่งที่จะกวาดล้างฝ่ายปรีดี พนมยงค์มากกว่า มีเพียง วาส สุนทรจามร คำวิท

เรื่องสุธรรม และ สมศักดิ์ เกียรติสังวร ที่เป็นผู้นำสหอาชีพกรรมกร ถูกจับกุมในเค็ชอน มีนาคม พ.ศ.๒๔๕๑ (ถาวร ธิ เรื่องสุธรรม และ จรูญ ละสา ๒๕๒๔: ๕๕) แต่ก็น่าจะเป็น เพราะต้องสงสัยว่าจะเป็นฝ่ายปรีดี พนมยงค์เสียมากกว่า ดังนั้น พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย และ ขบวนการสังคมนิยมอื่นๆจึงสามารถเคลื่อนไหวได้ต่อมา

ในพ.ศ.๒๔๕๔ ระหว่างที่มีการเคลื่อนไหวสันติภาพ พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยก็ได้นำกำลังของตนเข้าร่วมการเคลื่อนไหวด้วยอย่างเต็มที่ และระหว่างนี้เอง ได้มีการเปิดการประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่สองขึ้นในกรุงเทพฯ เมื่อต้นปีพ.ศ.๒๔๕๕ การประชุมครั้งนี้ได้มีการวิพากษ์แนวทางรัฐสภาและแนวทางรัฐประหาร พร้อมทั้งขานมติให้สนใจชนบทเพิ่มขึ้น เพราะ"ชาวนาเป็นทัพหลวง เป็นพลังกันสำคัญที่สุดของการปฏิวัติ" (มนัสชัย นำทรงพล ๒๕๒๔: ๑๑) และที่ประชุมได้เลือก ทรง นพคุณ หรือในชื่อว่า "ประดง ดวงศวีวัฒน์ เป็นเลขาธิการพรรค พร้อมทั้งเปลี่ยนชื่อที่ใช้จาก"พรรคคอมมิวนิสต์ไทย" มาเป็น"พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย" เพื่อเน้นลักษณะประชาชาตินิยมขึ้นสืบต่อมา

แนวคิดสำคัญที่ พรรคคอมมิวนิสต์ไทยพยายามเสนอก็คือ แนวทางปฏิวัติสังคมนิยมแบบลัทธิมาร์กซ์ โดยเฉพาะส่วนที่ประยุกต์กับสังคมจีน ที่เรียกกันต่อมาว่า"ความคิดเหมา เจ๋อตง" ซึ่งถือกันว่าเป็นแนวคิดลัทธิมาร์กซ์ที่สามารถปรับใช้กับประเทศกึ่งพัฒนาทั้งหลายได้ก็ โดยสาระสำคัญของแนวคิดเหมาเจ๋อตง ก็คือการเน้นการวิเคราะห์สังคมจีนว่าเป็น "กึ่งเมืองขึ้นกึ่งศักดินา" และอธิบายว่า ศัตรูหลักของประชาชนจีนก็คือ จักรพรรดินิยม ศักดินานิยม และนายทุนใหญ่ โดยจักรพรรดินิยม หรือ จักรวรรดินิยม ก็คือการรุกรานจลาจลหาประเทศทุนนิยมตะวันตก ศักดินาก็คือ อิทธิพลของชนชั้นเจ้าที่ดิน และการปฏิวัติในขั้นนี้ก็คือ การปฏิวัติประชาธิปไตยแบบใหม่ แนวคิดต่างๆเหล่านี้ ได้เริ่มปรากฏให้เห็นตั้งแต่ในหนังสือพิมพ์มหาชนรายสัปดาห์ ดังที่อธิบายศัพท์คำว่า"ระบอบกึ่งศักดินา"ว่า

... ซึ่งจะว่าประเทศไทยเป็นประเทศในระบบทุนนิยมล้วนๆก็ไม่ใช่ จะว่าอยู่ในระบบศักดินาทั้งหมดก็ไม่เชิง จะว่าใดก็คือกึ่งๆกัน กล่าวคือ เรามีการควบละโรงงานแบบทุนนิยม โดยกรรมกรถูกนายทุนขูดรีดเลือกเนื้อ เราก็มีการให้ชานา และเจ้าที่ดินแบบศักดินา โดยชาวนาถูกเจ้าที่ดินขูดรีดเลือกเนื้อเหมือนกัน เมื่อรูปสังคมของประเทศเราอยู่ในสภา เช่นนี้เราจึงเรียกประเทศเราว่าเป็นประเทศกึ่งศักดินา (มหาชนรายสัปดาห์ ๔ พฤษภาคม ๒๔๕๑)

แนวคิดดังกล่าวนี้เห็นได้ชัดยิ่งขึ้นในเรื่อง "ไทยกิ่งเมืองจีน" ของ อุกุม ศรีสุวรรณ ซึ่งเป็นหนังสือในเชิงวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ และมุ่งโจมตี "จักรพรรดินิยมอเมริกา ชนชั้นเจ้าที่ดินใหญ่ และ ระบอบพิบูลลोकกาล" นอกจากนี้ก็ยังสยดสยองของพรรคคอมมิวนิสต์จีน แต่ก็สังเกตได้ว่า หลักการทางทฤษฎีจำนวนหนึ่งในหนังสือนี้ได้เอามาจาก "อักษรสาส์น" นั่นเอง จากนั้น "ไทยกิ่งเมืองจีน" ก็สรุปว่า

จากการวิเคราะห์สภาพชนชั้นโดยสังเขปข้างต้น เราก็จะได้ข้อยุติไว้ว่า การต่อสู้คัดค้านจักรพรรดินิยม และ ศักดินาที่เหลือเกิน หรือการต่อสู้เพื่อความเป็นเอกราชประชาธิปไตย สันติภาพ อยุติภินดี ของประชาชนชาวไทยขณะนั้น ชนชั้นที่จะเป็นตัวนำหลักของการต่อสู้หรือการปฏิวัติก็คือ ชนชั้นกรรมกร ชนชั้นชาวนา ชนชั้นนายทุนน้อยและชนชั้นนายทุนชาติ... (อริยชัย พรหมสมุท ๒๔๕๓: ๒๔๕)

๕.๒.๓ ขบวนการสันติภาพ

ในระยะพ.ศ. ๒๔๕๓-๒๔๕๕ นั้น เป็นระยะแห่งการเคลื่อนไหวใหญ่เพื่อสันติภาพ โดยมีขบวนการสังคมนิยมเป็นแกนนำ ปรากฏว่าขบวนการสันติภาพนี้ได้กลายเป็นพลังชักจูงให้เกิดการเคลื่อนไหวของประชาชนได้อย่างกว้างขวางที่สุดนับตั้งแต่พ.ศ. ๒๔๕๓ เป็นต้นมา และเป็นหลักหมายที่ชี้ให้เห็นว่า พลังของฝ่ายสังคมนิยมได้ก้าวขึ้นมาเป็นพลังทางการเมืองที่สำคัญในระดับชาติพลังหนึ่งของไทยไปแล้ว

การอธิบายกรณีเคลื่อนไหวสันติภาพในระยะที่ผ่านมานี้ มักจะกล่าวกันว่า เป็นการเคลื่อนไหวที่สืบเนื่องมาจากขบวนการสันติภาพสากล ที่ริเริ่มโดยโจเซฟ สตาลินและสหภาพโซเวียต จากนั้นจึงได้ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวสันติภาพในประเทศไทย (ธงชัย พึ่งกันไทย ๒๕๒๑: ๒๕๓-๓๑๓) การริเริ่มอธิบายเช่นนี้เป็นผลจากการใช้เอกสารราชการ ที่มีความเห็นว่า การเคลื่อนไหวสันติภาพนั้นเป็นการเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์ซึ่งไม่ต้องสงสัย แต่ความจริงแล้วมิได้เป็นเช่นนั้น เพราะการรณรงค์สันติภาพของฝ่ายโซเวียตที่ริเริ่มตั้งแต่พ.ศ. ๒๔๕๑ จนถึงการประชุมสันติภาพที่กรุงสต็อกโฮล์ม เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ นั้น แทบจะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบใดๆต่อการเคลื่อนไหวในประเทศไทยเลย จนกระทั่งถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ นั้นเอง เมื่อรัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ตัดสินใจเข้าร่วมในสงครามเกาหลี โดยส่งโทรเลขในวันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ ยืนยันว่า ไทยจะให้ความช่วยเหลือด้านอาหาร

แก่ฝ่ายสหประชาชาติ นอกจากนั้นจอมพลแปลก ยังได้แสดงเจตนาว่า ต้องการจะส่งทหารไปช่วยรบในสงครามเกาหลี โดยจอมพลแปลกกล่าวว่า ต้องการให้มันไป เช่นเดียวกับสมัยรัชกาลที่๖ ที่ส่งกองทัพไปช่วยพันธมิตรในสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง และนำชื่อเสียงมาให้กับประเทศไทย (ธงชัย พึ่งกันไทย ๒๕๒๑: ๓๐๐) ในกรณีหนังสือพิมพ์ "เคลิเมล" ฉบับวันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๑ ได้แสดงการคัดค้านว่า

ในการไปช่วยเกาหลีใต้ครั้งนี้ มิใช่เป็นการไปโดยความสมัครใจเหมือนการอาสาศึกในครั้งก่อน (สงครามโลกครั้งที่หนึ่ง) ครั้งนี้ทหารไทยต้องถูกเกณฑ์ไปตายแทนคนบางจำพวกที่โหดร้ายและไม่เป็นธรรม และเป็นการยุ่งเกี่ยวกับกิจการภายในของประเทศอื่น หาเป็นการสมควรไม่

...ทางที่ถูกต้องของไทยจะต้องไม่นำคนไปพัวพันกับการศึกเกาหลี ซึ่งเป็นเหตุการณ์ภายในของประเทศเขา ไทยควรจะจัดการกับปัญหาภายในให้เรียบร้อยเสียก่อนดีกว่า เวลานี้บ้านเมืองตกอยู่ในความเดือดร้อนทุกหย่อมหญ้า ประชาชนชาวไทยควรใช้เวลาของคนต่อสู้กับความเดือดร้อนเหล่านี้ให้ผ่านพ้นไป แทนที่จะไปช่วยเขาถูกรานประเทศอื่น

แต่กระนั้น รัฐบาลจอมพลแปลก ก็ยังคงดำเนินนโยบายส่งทหารไปรบในเกาหลีต่อไป โดยวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ประเทศไทยก็เป็นประเทศแรกในเอเชีย และเป็นประเทศที่สอง ต่อจากสหรัฐที่แสดงว่า จะส่งทหารจำนวน ๔,๐๐๐ คนไปร่วมรบในสงครามเกาหลี และต่อมาในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ ก็ได้ใช้ชาว ๔๐,๐๐๐ คน แก่เกาหลีใต้ ดังนั้นหนังสือพิมพ์ "การเมืองรายสัปดาห์" ที่มี จรูญ สืบแสง (ขุนเจริญวรเวช) ส.ส. ปักธานี เป็นเจ้าของ และ เพทชาย โชคินุชิต ส.ส. ชนบุรี เป็นบรรณาธิการ ก็ได้เป็นส่วนแรกสุดที่เปิดการรณรงค์เพื่อสันติภาพและคัดค้านสงคราม ซึ่งส่วนหนึ่งที่มีการระบุดังก็คือการคัดค้าน "การส่งพันองทหารไทย ไปตายเพื่ออเมริกาในดินแดนอันไกลโพ้น" แต่ปรากฏว่าฝ่ายอนุรักษนิยม เช่น หนังสือพิมพ์สยามรัฐ ของมรว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้พยายามลงข่าวคัดค้านการรณรงค์เพื่อสันติภาพ โดยอ้างว่า การรณรงค์เพื่อสันติภาพนั้นริเริ่มโดยฝ่ายคอมมิวนิสต์ และมีแนวรสนิยมซ้ายจัดเท่านั้นที่สนับสนุน (สยามรัฐ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๔๘๓) แต่ฝ่ายที่สนับสนุนสันติภาพได้อธิบายว่า

การเซ็นนามเรียกร้องสันติภาพในครั้งนี้ มีทั้งนักศึกษา นิตหนังสือพิมพ์ นักประพันธ์ ช่างนา การรุมกร และนักการเมือง คนเหล่านี้ยอมรู้จักสงคราม และชิงชังการรบรบรา ชาติกันอย่างเหี้ยมโหด คนเหล่านี้ยอมรู้จักความผาสุกส่วนตัวของเขา ความสงบสุข ของครอบครัว และสันติภาพของมวลมนุษย เมื่อการแสวงหาออกซึ่งความต้องการอันชอบธรรมนี้ เป็นสิ่งที่โลกเขากระทำกัน และเป็นสิ่งที่แม่แต่ในหมู่มนุษย์เถื่อนในใจกลางทวีปแอฟริกาที่ยังต้องการแล้ว โฉนเราผู้เรียกตนเองว่าเป็นผู้ศิวิไลแล้ว จะหันหลังให้เสียเล่า

บางทีอาจมีผู้สงสัยว่า การเซ็นนามสันติภาพดังกล่าวนี้ จะมีมูลเหตุลึกลับจากลัทธิ การปกครองลัทธิใดลัทธิหนึ่ง ที่พวกเรากำลังหวาดกลัวอยู่หรือไม่ เหตุลึกลับนั้นแหละเป็น เรื่องน่าหัวเราะ คนที่ขอมุขอยู่กับความเกรงกลัวในสิ่งที่ตนไม่ยอมเป็นผู้ที่น่าสมเพช เหมือนเด็กกลัวผีที่ทั้งที่ยังไม่เคยถูกผีหลอก และไม่แน่ใจว่ามีจริงหรือไม่ ถ้ามีจะตี หรือเลวก็ไม่รู้ (เคอิมเมล ๕ พฤศจิกายน ๒๔๕๓)

การเคลื่อนไหวสันติภาพก้าวรุดหน้าไปอีกอันหนึ่งเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๕๔ เมื่อมีการรวมตัวกันจัดตั้งเป็น "คณะกรรมการสันติภาพสากลแห่งประเทศไทยขึ้น โดยมี เจริญ สืบแสง เป็นประธาน พระภิกษุธรรมทัต วัคสุทัศน์ และ กุหลาบ สายประดิษฐ์ เป็นรองประธาน จากนั้นก็ได้มีการทำหนังสือฉบับลงวันที่ ๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๔ ถึง ประชาชนชาวไทย เรียกร้องร่วมสนับสนุนสันติภาพ ที่จะให้มหาอำนาจทั้ง ๕ ประเทศ ยุติ ความขัดแย้งและทำ "กติกาสันติภาพ" คือกัน นอกจากนี้ยังทำสาส์นถึงสมาชิกสภาฉบับหนึ่ง และถึงนายกรัฐมนตรีอีกฉบับหนึ่ง โดยฉบับที่ส่งถึงนายกรัฐมนตรีนั้นมีข้อความตอนหนึ่งว่า

เพื่อสันติภาพและเสถียรภาพที่แท้จริงของประชาชน อันจะเกิดขึ้นได้ก็โดยต้องมีสันติภาพ เป็นพื้นฐาน เราขอร้องให้ท่านระงับการ เขารวมสงครามอันทารุณในเกาหลีและใน มลายู จนยับยั้งการเตรียมแทรกแซงอินโดจีน จงชักชวนการที่ต่างชาติจะใช้ ประเทศไทยเป็นฐานทัพ จงลดค่าใช้จ่ายทางการทหารอันมหา มา จงลงโทษการโฆษณา สงเสริมสงคราม จงรีบปรับแก้ภาวะความเป็นอยู่อันแร้นแค้นของประชาชนให้ดีขึ้น โดยด่วน (การเมืองรายสัปดาห์ ๕ พฤษภาคม ๒๔๕๔)

หลังจากนี้การเคลื่อนไหวสันติภาพก็ได้แผ่ขยายออกไป โดยมีการประสานกับการ เคลื่อนไหว สันติภาพนานาชาติ เช่น ให้น.ส. นิตย พงษ์คามเพ็ชร ไปประชุมสหภาพนัก ศึกษานานาชาติที่กรุงวอชิงตัน เมื่อวันที่ ๓๑ สิงหาคม ถึง ๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๔ และให้สงวน ศุลาภิรักษ์ และประเสริฐ ทรัพย์สุนทร เป็นตัวแทนประชุมกรรมการสันติภาพในจีน ที่กรุง

บักกิง วันที่ ๓-๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๕ (สุวิมล รุ่งเจริญ ๒๕๒๖. ๑๖๕-๑๖๖) นอกจากนี้
 ยังได้มีการจัดตั้งสาขาต่างๆขององค์การสันติภาพตามจังหวัดต่างๆ โดยมีเป้าหมายที่จะสร้าง
 ประชาคมที่เรียกร้องสันติภาพ ภัยจากการเคลื่อนไหวให้ประชาชนมาร่วมลงชื่อคัดค้านสันติภาพ
 จึงไม่น่าแปลกใจที่ว่า จนถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๕ นั้น มีประชาชนมาร่วมลงนามเรียก
 ร้องสันติภาพและคัดค้านสงครามหลายหมื่นคน กระแสสันติภาพกลายเป็นกระแสทั่วไป ดังที่
 คอลัมน์ "การเมืองแผ่นดิน" ในเกียรติศักดิ์ฉบับพิเศษ (๑๑ มิถุนายน ๒๔๕๕) เสนอว่า

ในขณะที่การเมืองภายในประเทศยังเป็นช่วงที่ยกคอมมิวนิสต์มาเป็นข้ออ้าง แต่จำนวน
 นวนผู้เรียกร้องสันติภาพแบบสตัดท์โฮลล์ กลับทวีสูงขึ้นเรื่อยๆ แม้ว่าจะถูกโฆษณาจากลา
 หาวาเป็นเครื่องมือของคอมมิวนิสต์ก็ตาม และ นางพลสุข พนมยงค์ ภริยานานปรีดี
 ก็ลงรายชื่อ ชื่อของหลวงพรหมมา (กรม. ปัจจุบัน) ก็ลงนาม หนังสือพิมพ์จึงลงข่าว
 ความแตกแยกทางความคิดระหว่างพ่อกับลูก จนตำรวจต้องแถลงข่าวว่า หลวงพรหมมา
 ไม่รู้เรื่อง เขาใจว่าเป็นเรื่องของเพื่อนโรงเรียนเก่าก็เลยเซ็น

ในวันที่ ๒๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๕ ขบวนการสันติภาพก็ได้จัดการประชุมผู้แทนสันติภาพ
 ทั่วประเทศ ขึ้น ที่โรงแรมสุริยานนท์ พระนคร โดยมีผู้แทนเข้าร่วมราว ๓๐ คน โดยมีวาระคือ
 การพิจารณาเตรียมงานประชุมสมัชชาใหญ่สันติภาพแห่งเอเชีย-แปซิฟิก ซึ่งจะมีขึ้นที่กรุงเทพฯ
 ที่ประชุม ได้ตั้งกรรมการเตรียมงาน ๒๕ คน คือ เจริญ สืบแสง เป็นประธาน มีรองประธาน
 ๔ คน ได้แก่ กุหลาบ สายประดิษฐ์ สมักร บุราวาส นิมนวล ชลภูมิ พระธรรมทักษิณิกุ
 และมี ส. โชติพันธุ์ เป็นเลขานุการ ส่วนกรรมการก็ได้แก่ สุน กิจจานงค์ และ ประคอง
 มินประพาฬ (ตัวแทนกรรมการ) พระมหาเลิศ ชรรวมโร (พระภิกษุ) และตัวแทนจากจังหวัด
 ต่างๆ เช่น ปลอดภัย เศรษฐกุล (ตรัง) ปัน แก้วมาศย์ (นครพนม) ไสว มาลัยเวช (นครศรี
 ชรรมราช) เพทาย โชตินุชิต (ธนบุรี) แคล้ว นรปติ (ขอนแก่น) ตัวแทนนักเขียน-นัก
 หนังสือพิมพ์ได้แก่ อุทธรณ์ พลกุล สุวัฒน์ วรดิลก ฉัตร บุญยศิริชัย ตัวแทนนักศึกษาคือ
 อاهر พุทธิสมบุญณ์ นอกจากนี้ก็ได้แก่ ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร (อภิศ.ส.) พัก ณ สงขลา
 (ทนายความ) เป็นต้น (สยามนิกร ๒๕ สิงหาคม ๒๔๕๕) ต่อมา ตัวแทนที่ได้รับเลือกให้เดิน
 ทางไปประชุมสมัชชาที่บักกิงได้แก่ ปัน แก้วมาศย์ สุรีย์ ทองวานิช นิตยพงษ์กามเพชร
 จรวัยพร กัลยานมิตร อاهر พุทธิสมบุญณ์ และ ระวี พรชัย (บันลือ เรื่องตระกูล ๒๕๐๒:

ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ.๒๔๕๕ เป็นต้นมา ได้เกิดภาวะแห้งแล้งอย่างรุนแรง ในภาคอีสาน ดังนั้นคณะกรรมการสันติภาพสากลแห่งประเทศไทย จึงได้ตั้งแผนกสงเคราะห์ ขึ้น โดยมีกุหลาบ สายประดิษฐ์เป็นประธาน ได้ดำเนินการเผยแพร่ข่าวสารและเรียกร้องให้ประชาชนช่วยกันบริจาคเพื่อเป็นการช่วยเหลือ โดยใช้หนังสือพิมพ์เป็นสื่อ ปรากฏว่า กรรมการสันติภาพได้รับสิ่งของมามากมาย ดังนั้นปลายเดือนตุลาคม พ.ศ.๒๔๕๕ กุหลาบ สายประดิษฐ์ พร้อมด้วย อุทธรณ์ พลกุล ฉัตร บุญศิริชัย และคนอื่นๆ ได้เดินทางไปแจกของบรรเทาทุกข์ในภาคอีสาน แต่เมื่อถึงขณะนี้รัฐบาลตัดสินใจแล้วว่า จะทำการจับกุม ดังนั้น ตั้งแต่วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๕๕ การกวาดล้างจับกุมครั้งใหญ่ก็ได้เริ่มขึ้น

สาเหตุของการกวาดล้างจับกุมขบวนการสันติภาพนั้นอาจจะมาจากมูลฐานหลายประการ ที่สำคัญที่สุดก็คือการที่ขบวนการสันติภาพมีเป้าหมายอย่างชัดเจนที่จะโจมตีบทบาทที่เป็น "จักรพรรดินิยม" ของสหรัฐอเมริกา ปัญญาชนกลุ่มนี้มีการประเมินนโยบายต่างประเทศในลักษณะแตกต่างอย่างมากกับรัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงคราม เพราะขณะที่รัฐบาลและฝ่ายกองทัพนั้นเห็นว่า สหรัฐเป็นมหามิตรที่จะมาช่วยเหลือไทยให้พ้นจากภัยคอมมิวนิสต์ และหวังความช่วยเหลือทางการทหารเพื่อมาพัฒนากองทัพ ดังนั้นจึงได้มีการดำเนินนโยบายพันธมิตรกับสหรัฐอย่างแน่นแฟ้น แต่ฝ่ายขบวนการสันติภาพนั้นเห็นว่าสหรัฐมีเจตนาในทางรุกราน และไม่เห็นด้วยกับนโยบายเช่นนี้ ดังที่อุทธรณ์ พลกุล เขียนบทความเรื่อง "โดยจุมูกของคนอื่น" ลงในเสรีภาพวันจันทร์ (๑๒ มีนาคม ๒๔๕๔) แสดงความสงสัยว่า ความช่วยเหลือของสหรัฐนั้นมี "เจตนาฉ้อฉลอยู่เบื้องหลัง" และกล่าวต่อไปว่า

... แต่ที่เรายังข้องใจอยู่จนบัดนี้ก็คือว่า แพ้ชนะนิยมแบบกลืนกินอธิปไตยของประเทศเล็กๆ โดยบังคับให้หายใจโดยจุมูกของคนอื่นนั้น ได้เกินทางมาถึงอีกกระนั้นหรือ และเพื่อเป็นการโค่นล้มลมหงายใจของเราสักครั้งหนึ่ง เขาบอกให้เอาจุมูกของเขาเป็นทางถายทอด

นอกจากนี้ หนังสือพิมพ์การเมืองรายสัปดาห์ ที่รณรงค์เรียกร้องสันติภาพนั้นก็มีความวิพากษ์วิจารณ์บทบาทของสหรัฐอยู่เสมอ เช่น ฉบับส.ค.ส.๒๔๕๔ (๑๓ มกราคม ๒๔๕๔) ได้ลงบทความเรื่อง "นี่คืออเมริกา" มีข้อความตอนหนึ่งว่า

รัฐบาลอเมริกา โดยเฉพาะประธานาธิบดีทรูแมน ปากพร่าบ่นอยู่แต่สันติภาพ แต่ทว่าหวาคเกรงการเคลื่อนไหวสันติภาพของประชาชนอย่างเหลือเกิน และใช้ทุกวิถีที่จะชักขวางและระงับการเคลื่อนไหวสันติภาพของประชาชน มีกรรมกรหญิงลงนามสันติภาพพุกะยู่ใจสมัคร ก็ถูกพวกนักสืบกรมชกคอยทุบตีปางตาย มีกรรมกรอีกผู้หนึ่งเพียงแต่พูดว่า ไม่ควร ไปรบในเกาหลีเลย ก็ถูกตำรวจจับกุมฐานก่อความวุ่นวายในสาธารณสถาน

ดังนั้นหลังจากที่ได้เริ่มทำการจับกุม พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ อธิบดีตำรวจ ก็ได้อาศัยหนังสือพิมพ์ "เซา" (๑๒ พฤศจิกายน ๒๔๙๕) ว่า "กรมตำรวจถูกรุกเร้าว่า ยังไงยังเฉยเมยอยู่ โดยเฉพาะอังกฤษและอเมริกาถึงกับกล่าวว่าข้าพเจ้ามีใจโลเล" โดยนัยของการสัมภาษณ์นี้หมายถึงว่า อังกฤษและสหรัฐนั้นมีส่วนเสนอให้พล.ต.อ.เผ่าจับกุมกบฏสันติภาพ แต่ต่อมา พล.ต.อ.เผ่า อาจจะเห็นว่าพลาดไป จึงได้แก้ข่าวว่า ที่กล่าวถึงนั้นหมายถึงชาวอังกฤษและอเมริกาที่ร่วมงานกันเท่านั้น (สยามนิกร ๑๔ พฤศจิกายน ๒๔๙๕) ถึงกระนั้น พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ก็รับว่า คนได้รับ "คำเตือน" จากต่างประเทศ ในฐานะเป็นประเทศเสรีประชาธิปไตย และต่อต้านคอมมิวนิสต์มาด้วยกัน "เพราะเขาได้ให้ความช่วยเหลือแก่เรามาทั้งด้านเศรษฐกิจและอาวุธ ซึ่งเขาอาจจะเกรงว่า อาวุธเหล่านั้นจะกลายเป็นเครื่องมือของคอมมิวนิสต์ไป" (สยามรัฐ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๔๙๕)

ประการต่อมา รัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงครามเองก็น่าจะหวาดระแวง และวิตกในขบวนการสันติภาพอยู่แล้ว เพราะจากการขยายตัวของฝ่ายสันติภาพที่กระจายไปตามเมืองต่างๆ และจนถึงพ.ศ.๒๔๙๕นั้น คาดว่า กลุ่มสันติภาพสามารถชักชวนประชาชนมาลงชื่อได้นับแสนคน ดังนั้นหลังจากที่ได้ลงมือกวาดล้างจับกุมแล้ว พล.ต.ท.หลวงพิชิต ชูการ (หลง อิศวรวัณ) ก็ได้แถลงว่า ให้ผู้ที่ลงนามเรียกร้องสันติภาพรีบไปรายงานตัวที่สันติบาล เพื่อแสดงว่า คนได้เลิกมีความคิดนั้นแล้ว (สยามนิกร ๑๔ พฤศจิกายน ๒๔๙๕) ยิ่งกว่านั้น แม้แต่การไปแจกของบรรเทาทุกข์ ทางฝ่ายรัฐบาลก็ระแวงในความบริสุทธิ์ใจ โดยกล่าวว่า การแจกของของฝ่ายขบวนการสันติภาพนั้นเป็นการกระทำที่ "มุ่งหวังผล" ถึงที่คำฟ้องคดีสันติภาพระบุว่า

ถ้าพิจารณาถึงผลที่ราษฎรได้รับก็รู้ว่าได้น้อยเต็มที่...แต่ในคำวินิจฉัยย่อมเป็นเครื่องโนมนาวจิตใจประชาชนให้เลื่อมใสในองค์การสันติภาพ หรือคณะกรรมการสันติภาพแห่งประเทศไทย เพราะเป็นการแสดงให้เห็นว่า คณะกรรมการสันติภาพแห่งประเทศไทยได้เอาใจใส่ ดูแลความทุกข์ร้อนของประชาชน ในการเอาสิ่งของไปแจกก็ให้เปล่า ส่วนในคำวินิจฉัยถึงแม้จะช่วยเหลือบ้าง ก็คงให้ราษฎรใช้คืน
(บรรลือ เรื่องตระกูล ๒๕๐๒: ๑๕๔)

แต่อีกประการหนึ่งที่นำมาสู่การจับกุมกรณีสันติภาพนั้น มาจากการเคลื่อนไหวของอีกกลุ่มหนึ่งที่มีความคุ้นกับ ขบวนการสันติภาพ นั่นก็คือ "ขบวนการกู้ชาติ" ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีลักษณะผสมผสานระหว่างขบวนการสังคมนิยม กับกลุ่มการเมืองแบบคบคิดทางการเมือง เช่นที่ผ่านมา ดังนั้นจึงต้องพิจารณาบทบาทของกลุ่มนี้ควบคู่ไปด้วย

๕.๒.๔ ขบวนการกู้ชาติ

ขบวนการกู้ชาติ" เป็นกลุ่มทางการเมืองกลุ่มหนึ่ง ที่มีลักษณะเป็นกลุ่มคบคิดทางการเมืองในลักษณะเดียวกับ "คณะกู้ชาติ" ของ น.ต.มนัส จารุภา และเป็นขบวนการต่อต้านที่มีเป้าหมายโดยตรงในการก่อการโค่นอำนาจรัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงคราม เช่นเดียวกัน และที่น่าสังเกตก็คือ กลุ่มที่เริ่มคบคิดทางการเมืองนั้นห่างจากกลุ่มนำของรัฐมาขึ้นอีก เมื่อเทียบกับคณะกู้ชาติของ น.ต.มนัส เพราะผู้เริ่มคิดการนี้เป็นเพียงผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์รุ่นหนุ่ม ๒ คน คือ สุพจน์ คำนตระกูล และ สมุท สุรักชกะ โดยสุพจน์ เป็นผู้สื่อข่าวของหนังสือพิมพ์สยามใหม่ และ สมุท เป็นผู้สื่อข่าวของเกียรติศักดิ์ ทั้ง ๒ คนได้เริ่มคิดเตรียมการที่จะสร้างขบวนการต่อต้านรัฐบาลในราวปลายเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๔ ในขณะที่ พล.ร.ท.หลวงพลสินชวณัติ กำลังจะลาออกจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารเรือ และการรัฐประหารทางวิทยุกำลังจะเกิดขึ้น โดยการเคลื่อนไหวขั้นแรกที่จะคัดค้านรัฐบาล ด้วยการออกไปปลิวต่อต้านรัฐบาลในนามของ "พลพรรคเสรีชนแห่งประเทศไทย" ตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ ต่อมา สุพจน์ คำนตระกูล และ สมุท สุรักชกะก็ได้ชักนำให้ น.ต.พร่งเพชร บุณยรัตพันธุ์ ได้มาพบกับ สุภัทร สุคนธาภิรมย์ บุคคลทั้ง ๔ คนก็ได้เริ่มก่อตั้ง "ขบวนการกู้ชาติ" ขึ้น โดยมี น.ต.พร่งเพชร กับ สุภัทร เป็นผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ (สุพจน์ คำนตระกูล ๒๕๒๒: ๒๔-๒๕)

สุภัทร สุคนธาภิรมย์นั้นเป็นอดีตเสรีไทยที่ใกล้ชิดกับฝ่ายปรีดี พนมยงค์ จึงค่อนข้าง

ถูกจับตาจากฝ่ายรัฐบาล และในระหว่างที่ผ่านๆ มา เมื่อเกิดกบฏวังหลวง และ กบฏแมนฮัตตัน สุภัทร ก็เป็นผู้หนึ่งที่ถูกจับกุมตัวไปด้วย แต่หลังจากที่ไม่พบหลักฐานว่าเกี่ยวข้อง ก็ถูกปล่อยตัวออกมา ส่วน น.ต.พร่างเพชรนั้นเป็นนายทหารอากาศที่จัดว่าเป็น "ควารุ่ง" และเป็นผู้ที่สนใจศึกษาคามลัทธิมารุกษ และแนวคิดสังคมนิยมมาก่อนเช่นกัน ยิ่งกว่านั้น น.ต.พร่างเพชร ยังเคยเขียนบทความมาลงในหนังสือพิมพ์เกียรติศักดิ์ โดยใช้นามปากกาว่า "อินเทลลิเจนเซีย" แต่ที่แปลกก็คือ น.ต.พร่างเพชร เป็นหนึ่งในทหารอากาศที่ออกปฏิบัติการปราบกบฏแมนฮัตตัน โดยเป็นผู้ทิ้งระเบิดเรือ "ศรีอยุธยา" จนจมลงสู่แม่น้ำ (เรื่องเดียวกัน .๑๓) ดังนั้นจึงถือได้ว่า น.ต.พร่างเพชร นั้นมิได้มีความเป็นมาในการต่อต้านรัฐบาลมาก่อน ส่วน สุพจน์ คานตระกูล และ สมุท สรักชกะ ต่างก็นับว่าเป็น "ผู้มาใหม่" ในวงการต่อต้านรัฐบาลทั้งสิ้น

สาเหตุที่กลุ่ม "ขบวนการกู้ชาติ" ไม่พอใจและต้องการล้มล้างรัฐบาล ในลักษณะหนึ่ง ก็ไม่แตกต่างจากกลุ่มอื่นๆ มากนัก ที่เห็นว่ารัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงครามนั้น เป็นรัฐบาลที่ทุจริต ใช้อำนาจบาตรใหญ่ และ ก่อความเดือดร้อนแก่ประชาชน และมีนโยบายต่างประเทศอันไม่ถูกต้องที่พาประเทศไปผูกพันกับสหรัฐในลักษณะอันไม่เท่าเทียม ซึ่งปัญหาเหล่านี้เองที่ฝ่ายขบวนการกู้ชาติเห็นว่าจะต้องแก้ไข แต่ขบวนการกู้ชาติก้าวไปไกลยิ่งขึ้นหนึ่งเมื่อเทียบกับคณะกู้ชาติ นั่นคือ มีลักษณะการจัดองค์การที่ระดม และเป็นระบบระเบียบมากขึ้น โดยมีการร่างธรรมนูญของขบวนการขึ้น จัดตั้งเป็นองค์การลัดหลังตามลำดับชั้น การติดต่อกันมีการกำหนด "ชื่อย่อวิชน" ขึ้นใช้แทนชื่อจริงในเวลาติดต่อกัน เพื่อป้องกันความเสียหาย เช่น น.ต.พร่างเพชร ใช้ชื่อว่า "สวัสดิ์" หรือ "พี" ในการติดต่อกัน สมุท สรักชกะ ใช้ชื่อว่า "เทียน หรือ เทียนชัย" สุพจน์ คานตระกูล ใช้ชื่อว่า "หล่อ" เป็นต้น ยิ่งกว่านั้น ในคำนำเป้าหมายขบวนการกู้ชาติก้าวไปไกลกว่ามาก ดังที่ธรรมนูญของขบวนการระบุไว้ว่า

มาตรา ๔ วัตถุประสงค์ในประการสำคัญของขบวนการกู้ชาติก็คือ งานดำเนินการต่อสู้เพื่อ

ก) ปลดปล่อยประชาชนให้เป็นอิสระ รอค้นจากแอกของจักรวรรดินิยม และ ระบบฟาสซิสต์

ข) ให้ได้มาซึ่งระบอบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม เพื่อความสมบูรณ์พูนสุขร่วมกันของประชาชนชาวไทย (สุพจน์ คานตระกูล ๒๕๒๕. ๕)

ในส่วนเป้าหมายที่ระบุว่า ต้องการให้ไม้ซึ่งระบบสังคมนิยมนั้น ค่อมมาได้มีการ
 ขยายความด้วยการตีพิมพ์ "ประชาธิปไตยแผนใหม่" ขึ้นแจกจ่ายเพื่อให้สมาชิกได้เข้าใจ และ
 ในส่วนที่จะทำให้ขบวนการกู้ชาติได้มาซึ่งอำนาจรัฐนั้น ก็คือวิธีการที่จะใช้การสร้าง "ทหาร
 ฝ่ายปฏิวัติ" ขึ้น แล้วทำการยึดอำนาจ ดังนั้นขบวนการกู้ชาติจึงต้องมี "การจัดตั้งทางทหาร"
 นั่นคือความพยายามที่จะขยายอิทธิพลเข้าไปในกองทัพ เพื่อแสวงหาและชักชวนฝ่ายทหารที่
 มีเป้าหมายและอุดมการณ์ร่วมกันมาเป็นพวก ซึ่งในขั้นนี้ได้ชี้ให้เห็นความแตกต่างอันประ
 ปรการหนึ่งของขบวนการกู้ชาติกับกลุ่มอื่นๆ ที่พยายามก่อการกบฏมาในระยะก่อนหน้านี้ เช่น
 นายทหารเสนารธิการ หรือ คณะกู้ชาติ นั้นส่วนหนึ่งก็เป็นกลุ่มแบบปฐมภูมิ ซึ่งอาศัยความสัมพันธ์
 ส่วนตัวชักชวนเข้าร่วม การที่ น.ค.มนัส จารุภา พยายามสร้างความสนิทสนมกับทหารชั้น
 ผู้น้อยจึงค่อนข้างจะมีความสำคัญ แต่ขบวนการกู้ชาติมีความโน้มเอียงไปในทางกลุ่มทุติยภูมิ
 คือ พยายามแสวงหาผู้ที่แนวคิดร่วมหรือเป้าหมายร่วมกัน โดยไม่จำเป็นต้องสนิทสนมใน
 ทางส่วนตัวมาก่อน เช่น น.ค.พรางเพชร และ สุภัทร นั้นไม่รู้จักกันมาก่อนด้วยซ้ำ ดังนั้น
 ขบวนการกู้ชาติจึงได้จัดทำใบปลิวขึ้นอีก๑๓ครั้งในนามขบวนการกู้ชาติ คือ ในวันกรรมกรที่
 พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๘๕ วันชาติ๒๔ มิถุนายน ปีเดียวกัน และวันแมนฮัตตันที่๒๕ มิถุนายน
 ซึ่งครบรอบปีกบฏหมิ่นมหันต์โดยเป้าหมายของการทำใบปลิว นอกจากจะเป็นการโฆษณา
 แล้ว ก็ยังมุ่งที่จะใช้เป็นสื่อในการหาสมาชิกเพิ่ม โดยเฉพาะใบปลิว๒๕ มิถุนายน นั้นมุ่ง
 หวังในการชวนฝ่ายทหารเรือโดยตรง ซึ่งในระยะต่อมาก็มีความสำเร็จอยู่ไม่น้อย
 เพราะ น.ส.ศิริพร วรชาติ สมาชิกขบวนการกู้ชาติสามารถชักชวนทหารเรือมาเข้าร่วม
 ซึ่งได้แก่ หน่วยพันจ่าทหารเรือที่สี่ตึกหีบ คือ พันจ่าโทมบุญ สุทธิวงศ์ จ่าโทไสว วงษ์หุ่น
 จ่าเอกโสศักดิ์ เสวตพันธ์ จ่าเอกบุญส่ง ประสมแสง จ่าเอกสงขลา กระจ่างพจน์ พัน
 จ่าเอกนาค ปิ่นแก้ว จ่าโทบุญนาน รัตนไพโร จ่าโทยิ่ง รัตนจักษ์ จ่าโทไพโรจน์ มนไท
 วงศ์ จ่าโททองอินทร์ ครามนา จ่าโทประสิทธิ์ ใจอ่อน จ่าโทมา ทองแท้ จ่าตรีประสิทธิ์
 หุन्छนเสวี เป็นต้น

นอกจากนี้แล้วยังได้มีความพยายามในการชักชวนนายทหารระดับสำคัญเข้าร่วม
 โดยบุคคลที่เป็นเป้าหมายของขบวนการกู้ชาติก็คือ พล.ร.ต.ทหาร ชำหิรัญ และ พล.ต.
 เนตร เขมะโยธิน ปรากฏว่า พล.ร.ต.ทหาร ที่กำลังอยู่ในระหว่างการหลบหนีนั้น ยินดี
 ที่จะให้ความร่วมมือด้วย ส่วนพล.ต.เนตร เขมะโยธิน ซึ่ง อนันต์ ทัดตานนท์ น้องชายของ

พ.อ.กิตติ หัตถคามนท์เป็นยุคีก่อนนั้น ไม่ยินยอมร่วมมือด้วย แต่ปัญหาของการติดต่อกับฝ่ายทหาร ใ้สร้างยุ่งยากแก่ขบวนการกู้ชาติมากกว่าที่คาดหมาย เพราะการขยายโดยที่มีได้มีการปกป้ององค์การนำที่พอทำให้ฝ่ายรัฐบาลสามารถส่งสายลับแทรกเข้ามาจนถึงองค์กรชั้นใน ยิ่งกว่านั้น การที่พล.ร.ต.ทหาร ชำหิรัญญุกจับกุมเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ.๒๔๙๕ ก็ยิ่งทำให้ขบวนการกู้ชาติประสบปัญหามากขึ้น ผู้นำระดับสำคัญของขบวนการกู้ชาติ เช่น สุภัทร สุคนธาภิรมย์ และ สุพจน์ คำนะตระกูล เริ่มที่จะกองหลบหนีจากบ้าน และถูกติดตามแต่กระนั้น ปรากฏว่าหลังจากที่มีการกวาดล้างใหญ่วันที่๑๐ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๙๕ ขบวนการกู้ชาติก็ถูกจับกุมทั้งหมด

๕.๒.๕ การกวาดล้างปราบปราม

การกวาดล้างจับกุมครั้งใหญ่มีขึ้นตั้งแต่วันที่๑๐ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๙๕ ในข้อหาว่า มีการยุยงก่อให้เกิดความไม่สงบขึ้นในบ้านเมือง เป้าหมายของการกวาดล้างจับกุมนั้นกว้างขวางและครอบคลุมไปทุกวงการ ซึ่งส่วนจะทำการจับกุมในระยะ๑๐-๑๔ พฤศจิกายน จากนั้นก็ยังคงมีการจับกุมเป็นระยะจนถึง๒๕ ธันวาคม รวมบุคคลที่ถูกจับกumnับร้อยคน แต่กระนั้น ก็มีหลายคนที่ถูกปล่อยตัวไม่ดำเนินคดี เช่น สุภา ศิริमानนท์ พัก ณ สงขลา สุวัฒน์ วรดิลก น.ต.สำรวจ กาญจนสิทธิ์ ท่านผู้หญิงพูนสุข พนมยงค์ เสลา เสขะรุจิ เยื่อน พานิชย์วิทย์ เป็นต้น ส่วนอารี ลีวีระ ถูกจับกุมและปล่อยตัวไป แต่ต่อมากลับถูกสังหารชีวิตเมื่อวันที่๕ มีนาคม พ.ศ.๒๔๙๖ ทั้งนี้ อารี ลีวีระนั้นเป็นเจ้าของกิจการบริษัทไทยพานิชยการ ที่เป็นผู้พิมพ์หนังสือพิมพ์"พิมพ์ไทย" และ"สยามนิกร" และมีข่าวต่อมว่าอารีต้องถูกสังหารชีวิตเพราะไม่ยอมขายกิจการให้กับผู้อ่านจในยุคนั้น โดยผู้ทำการสังหารก็คือเจ้าหน้าที่ตำรวจนั่นเอง ยิ่งกว่านั้น ยังมีคดีเกี่ยวกับเตียง ศิริจันทร์ ซึ่งขณะนั้นเป็น ส.ส. ในคณะกรรมการนิติบัญญัติ ได้ถูกตำรวจคามตัวไปเมื่อวันที่๑๒ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๙๕ และถูกสังหารชีวิตพร้อมด้วย ชาญ มุขนาค เสรีไทยคนสำคัญอีกคนหนึ่ง และที่ถูกสังหารพร้อมกันด้วยก็คือ เสริม มุขนาค บอง เขียววิจิตร และ สง่า ประจักษ์วงศ์(หัก คาวเรือง ๒๕๐๔ : ๑๓) การมุ่งสังหารเตียง ศิริจันทร์ และ ชาญ มุขนาค นั้นน่าจะเป็นเพราะความหวาดระแวงที่ว่า บุคคลทั้ง๒คนยังภักดีต่อปรีดี พนมยงค์ และ เป็นการป้องกันมิให้เป็นภัยคุกคามผู้อ่านจรัฐอีกในระยะต่อไป